Klein Vaticaan Structuurbeeld

Stedenbouwkundige uitwerking van de Structuurvisie binnenstad

bron: Irvin van Hemert

Zutphen

BDP.

april 2021

inhoud

1. DOEL EN KARAKTER STRUCTUURBEELD 3

2. AMBITIES BINNENSTAD 4

3. AMBITIES EN DOELEN KLEIN VATICAAN 5

4. RUIMTELIJKE BASISPRINCIPES 6

5. INTEGRALE AANPAK 16

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED 30

7. UITVOERINGSSTRATEGIE 46

bijlages 48

De samenwerkende partijen zijn:
- De gemeente Zutphen
- Woningstichting Ons Huis
- Stichting ter Ondersteuning van de Vrije Scholen in Zutphen en omstreken
- Parochie HH Twaalf Apostelen

Deze partijen hebben zich op gezette tijden laten informeren en inspireren door een vertegenwoordiging van bewoners.

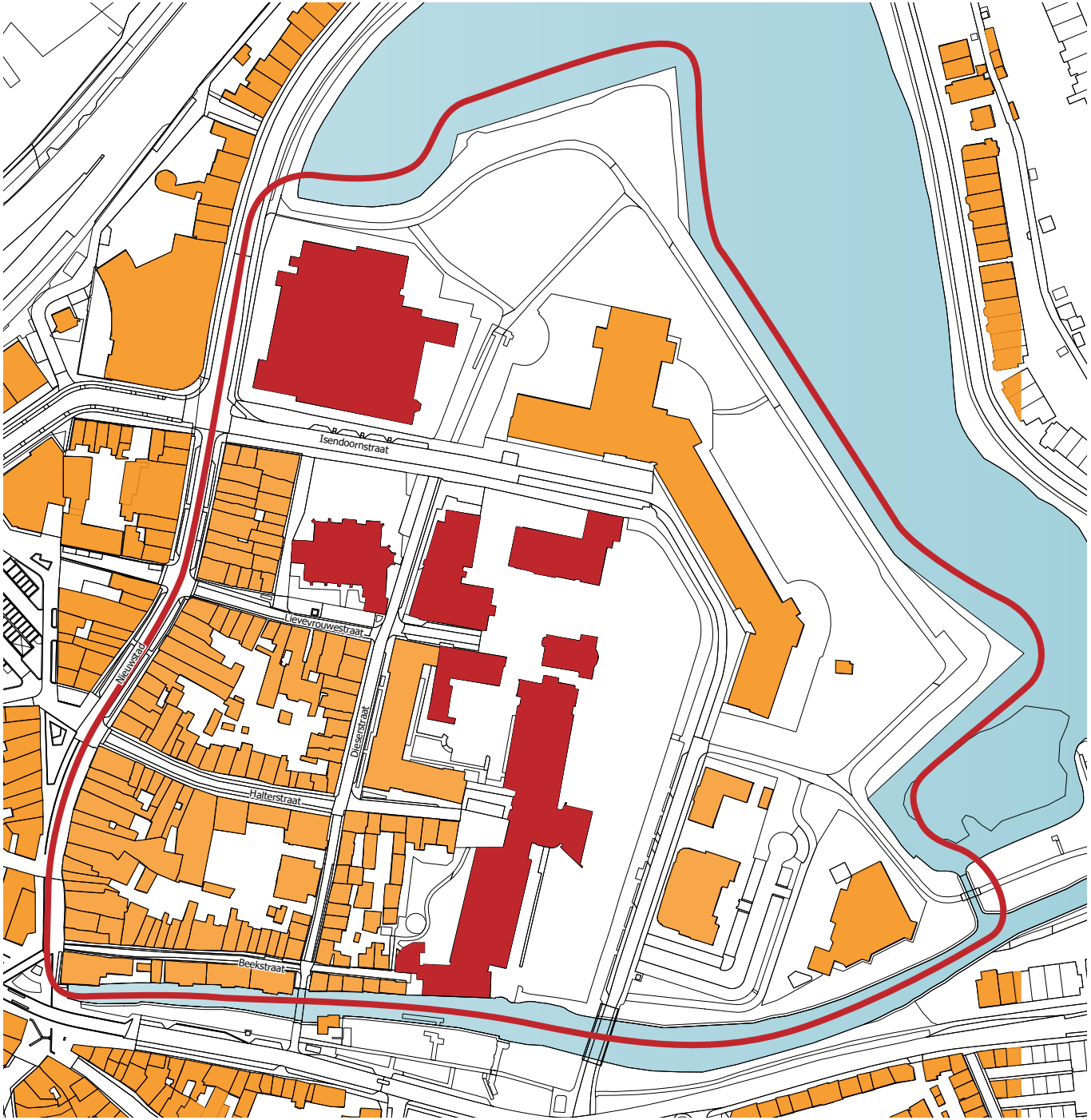

plangebied Klein Vaticaan

1. DOEL EN KARAKTER STRUCTUURBEELD

In het Klein Vaticaan, een deelgebied van de Nieuwstad in de binnenstad van Zutphen, werken vier partijen al langere tijd samen om te zorgen dat de uitvoering van individuele plannen meerwaarde oplevert voor het hele gebied.
Het gebied rond de Sint Janskerk is nu ruimtelijk onaf en vrij monofunctioneel. Functieverandering, herbouw en nieuwbouw en investeren in de openbare ruimte kan dit gebied transformeren in een aantrekkelijk woon-, werk- en bezoekgebied, met meerwaarde voor de gehele (binnen-)stad.

Anno 2020 zijn en gaan meerdere projecten in uitvoering. Voor de partijen is het belangrijk om helder te hebben wat (grotendeels samen ontwikkelde) de kaders zijn voor die projecten. Daarom is afgesproken dat er een Structuurbeeld komt dat beschrijft:

- wat de bestaande gebiedskwaliteiten en historische onderleggers zijn
- welke doelen en kwaliteiten nagestreefd worden op een aantal onderwerpen
- wat, per deelgebied, de stedenbouwkundige uitgangspunten zijn en welke beeldkwaliteit geldt
- hoe het vervolg vormgegeven wordt (samenwerking, uitvoering, communicatie)

Omdat het Structuurbeeld is geaccordeerd door de besturen van de partijen, vervangt het de intentieovereenkomst uit 2018. Het Structuurbeeld bevat immers de gezamenlijke kaders waarbinnen in de komende periode uitgevoerd wordt.
Het Structuurbeeld is een uitwerking van de Structuurvisie binnenstad.
Met het vaststellen van het Structuurbeeld geeft de gemeenteraad aan wat de ambities zijn voor het gebied en hoe de verschillende projecten, van alle partners, daar aan bijdragen.

2. AMBITIES BINNENSTAD

In de afgelopen jaren is sterk geïnvesteerd in de binnenstad, met projecten en beleidsaanpassingen en met het ondersteunen van binnenstadsmanagement en Zutphen marketing.
De ambities voor de binnenstad zijn:

Vanuit de Binnenstadsvisie

“De ambitie is om de aantrekkelijkste binnenstad van Nederland te zijn, waar historie en water voelbaar zijn en waar stedelijk dynamiek harmonisch samengaat met de menselijke maat.“

Vanuit het Programma binnenstad

Gastvrijheid
- meer ruimte in functies voor wonen, ontmoeten, horeca en evenementen én voor innovatie in functies
- versterking van balans levendigheid en leefbaarheid
- versterken van partnerschap en ondernemerschap

Historische en duurzame Hanzestad
- benutten cultureel erfgoed als drager voor vernieuwing en vitaliteit
- stimuleren van kleinschaligheid en ambachtelijkheid
- beter benutten ligging aan het water
- poorten van de stad
- vergroten duurzame bereikbaarheid van de binnenstad
- versterken vestingwerken als herkenbare begrenzing van de binnenstad
- versterken verbinding binnenstad met ‘buitenstad’

Vanuit Krachtig Zutphen: versterken sociaal economische kracht door te werken aan de duurzame compacte stad

- versneller: Klein Vaticaan. Herontwikkeling/ herbestemming monumenten, binnenstedelijk wonen in een sterk historische omgeving, verduurzaming, verbeteren en beter beleefbaar maken van de openbare ruimte, vestingwerken en het park.
- versneller: Focus op het stimuleren van een autoluwe binnenstad, prioriteit bij de voetganger. Aanpak voor de bevoorrading, (fiets)parkeren en verkeersstromen.

Daarnaast kent Zutphen ambities op het gebied van energietransitie, ruimtelijke klimaatadaptatie, circulaire economie, biodiversiteit en erfgoed.

3. AMBITIES EN DOELEN KLEIN VATICAAN

Het Klein Vaticaan is een gebied met een feitelijke ruimtelijke en functionele onbestemdheid terwijl de onderliggende opbouw, de historie en de ruimtelijke en culturele betekenis van de plek een krachtige potentie hebben om (weer) een herkenbaar, prettig en identiteitsdragend onderdeel van de binnenstand te zijn.
De partijen hebben een stedenbouwkundige invullingsvisie (2017) opgesteld en een intentie-overeenkomst (2018) getekend. Hierin staan meerdere ambities en doelen voor het gebied.

Proces en inhoud

- het gebied levenskrachtig en toekomstbestendig maken
- integraal insteken op fysieke en sociale verbetering van één van de mooiste historische stukjes van het Zutphense stadscentrum
- een integrale benadering op terreinen als (nieuwe) bebouwing, de openbare ruimte en duurzaamheid. De duurzaamheid betreft zowel vanuit milieuoogpunt verantwoord handelen energietransitie, klimaat(adaptatie) en circulariteit als het bewerkstelligen van een bestendige sociale cohesie
- het gebied multifunctioneler maken
- het gebied transformeren, ordenen en openen waarbij tevens wordt voorzien in het vervullen van bestaande (nieuwe) huisvestingsbehoefte
- het ‘beleven van het gebied’ moet worden verhoogd
- leegstand (met mogelijke verpaupering) terugdringen
- kansen die het gebied in zich heeft benutten
- behoud van en het geven van een goede invulling aan monumentale gebouwen, goede inpassing van nieuwbouw, het terugbrengen van stedenbouwkundige structuren, het verlevendigen van het gebied en het verbeteren van de openbare ruimte

Gebiedsgericht: Hubertusplein

- Hubertusplein omvormen tot een besloten kerkplein met allure als oriëntatiepunt van de Nieuwstad
- hofkarakter van het Hubertusplein herstellen, met name groen in plaats van alleen parkeren
- historische stratenpatronen en zichtlijnen bij herinrichting aangrijpen en als blauwdruk van ontwikkelingen gebruiken
- in de beleving van de ruimte verkeer en parkeren ondergeschikt stellen
- levendigheid van het plein vergroten door gedifferentieerder functiepalet aan te brengen rond dit gebied
- toevoegen van aanleidingen voor bezoek van de plek (kunst, bewegwijzering, …)
- onderdeel maken van toeristische routes
- onderdeel maken van de binnenstedelijke dynamiek

Gebiedsgericht: vrijeschoolcomplex

- transformeren naar nieuw binnenhof met architectonische samenhang en een kleinstedelijk functiepalet
- historische panden behouden door vitale functies toe te voegen
- architectonische samenhang in het gebied brengen
- bebouwing, deels wonen, op de historische rooilijnen van de Isendoorn- en Dieserstraat terugbrengen
- stadsmuur zichtbaar maken

Levensbeschouwelijk

De naam ‘Klein Vaticaan’ verwijst naar de rijke Katholieke historie van dit deel van de stad. Het aanwijzen van de Sint Janskerk als parochiecentrum, de aanwezigheid van het vrijeschoolcomplex en een reformwinkel (antroposofie) en van een zorg/wooncomplex van een woningstichting en de nabijheid van een synagoge hebben er bij de partijen voor gezorgd dat in de invullingsvisie uit 2017 ook een aparte visie over levensbeschouwing is opgenomen. Een aantal leidende lijnen daarin zijn:

- een gebied waar levensbeschouwing structuur en richting geeft
- een gebied waar mensen toerusting en weerbaarheid opdoen voor het leven van alledag
- een gebied waarmee mensen zich zelfbewust identificeren
- een gebied waar zin- en betekenisgeving een vanzelfsprekend onderdeel vormen van het leven van alledag

De beoogde uitkomst van deze gezamenlijke inspanning is een gebied waar, geïnspireerd door de cultuurhistorie van het gebied, menselijk potentieel wordt gezien, aangeboord, benut en ontwikkeld.

zoneringskaart

4. RUIMTELIJKE BASISPRINCIPES

A. Stad

De historische binnenstad is in fasen gegroeid. De Nieuwstad werd door de Gelderse Graven als een planmatig opgezette stad gesticht, met haaks kruisende straten die op de eveneens geplande poorten en verdedigingstorens uitkwamen. De nieuwe stadsstichting had reeds in 1272 een eigen parochiekerk, de Nieuwstadskerk, nu Sint Janskerk.

In de bloeitijd van het nieuwe katholicisme, rond 1850-1950, hoorden bij het gebied “Klein Vaticaan”: het Hubertusklooster (gesloopt 1991, nu Hubertusplein), de Nieuwstadkerk/Sint Janskerk, met concistoriekamer etc., de scholen Jozefschool (Isendoornstraat), Annaschool en Mariaschool (Tengnagelshoek), de pastorie (Tengnagelshoek), de Elisabethkapel (tegen Sint Elisabeth), het Sint Elisabeth, oorspronkelijk een katholieke zorginstelling.

De Stadszone is het onderdeel van het plangebied waarin gesloten bouwblokken met een groene binnenzijde de kenmerk is van de plek.

B. Stadsmuur

De stadsmuur is de verdediging uit de middeleeuwen. Na de uitvinding van het buskruit voldeed de muur niet meer. Slechts enkele delen (poorten en wachttorens) hebben de tijd overleefd. Vaak is de stadsmuur verdwenen of in de bebouwing opgenomen. De muur dient beter zichtbaar en op enkele plekken beter toegankelijk te worden. De strook langs (en aan de stadszijde van) de stadsmuur is op de zoneringskaart “Stadsmuurzone” genoemd.

C. Grachten

Langs een deel (en aan de buitenzijde) van de stadsmuur ligt een smalle tuinenstrook met een sloot of greppel. Deze zone is “Grachtenzone” genoemd.

De tuinen in de Grachtenzone zijn meestal in particulier bezit en niet openbaar toegankelijk.
De Grachtenzone is, ten opzichte van andere historische steden, een bijzondere vestingszone middenin de binnenstad. Met de stadsmuur verbindt de Grachtenzone de oude stadsdelen binnen de vestingwerken. Zo ontstaat een bijzondere wandeling over de historische contour: langs de resterende monumenten (soms in oude panden opgenomen), langs de tuinen (soms als boomgaarden of moestuinen ingericht), langs het water (in de Binnengracht teruggebracht).

Daarbij speelt dit groene lint om de binnenstad heen een belangrijke rol bij de waterberging vanuit het centrum en bij het tegengaan van hittestress in het stenige centrum. De Grachtenzone is de klimaatadaptatieve vestingring en wordt ingericht als groene long voor de binnenstad.

D. Park

De vesting met de bastions, de grachten en de robuuste groene structuur is gebouwd volgens het Oud Nederlands Stelsel uit eind 16e eeuw/begin 17e eeuw. Deze vestingring is op de zoneringskaart “Parkzone” genoemd.

In tegenstelling tot de Grachtenzone met zijn ingetogen karakter, is de Parkzone de meest publieke vestingring. Dit past ook bij de identiteit van de vestingwerken, toen verdediging een collectief belang was. Hier is het water leidend. De Grote Gracht en de Vispoortgracht, de blauwe parels uit de Groene Nota (2008), zijn via de Hoofdgracht en de (nog te herstellen) ravelijnen met elkaar verbonden. De toeristische vaarroutes worden uitgebreid en de bastions krijgen bijzondere bestemmingen.

In de Parkzone is er ook ruimte voor ecologie en voor het zichtbaar maken van de energietransitie. Denk aan natuurvriendelijke oevers, zonnepanelen op taluds of drijvende zonnepanelen. Het gaat hier om mensen bewust te maken over de maatschappelijke opgaven energietransitie, klimaat(adaptatie), circulariteit en sociale cohesie.

Luthershofje

Hofje Halterstraat

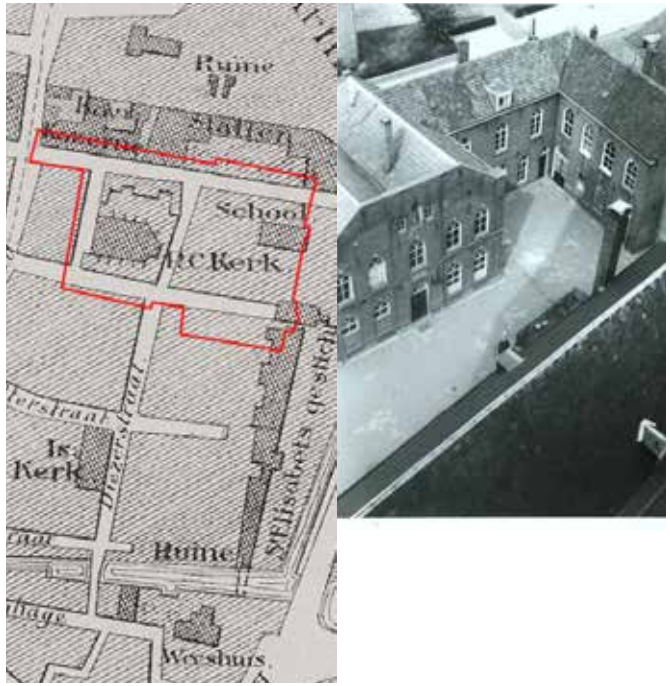

gesloten karakter plein met Hubertusgesticht

gesloten bouwblokken - Dieserstraat/Lievevrouwstraat

smalle straten - Dieserstraat

molgoten richting Grachtenzone, Nijmegen

verticale gevelindeling

hoekpanden

4. RUIMTELIJKE BASISPRINCIPES

A. Stad

Gesloten kleinschalige bouwblokken met groene semi-openbare hoven aan de binnenzijde.

- gesloten bouwblokken
- groene semi-openbare binnenhoven aan de binnenzijde van het bouwblok
- kleinschalige uitstraling (versterkt door parcelering)
- bebouwing van de hoek percelen
- smalle straten
- besloten karakter van het Hubertusplein

onderdoorgang naar binnengebied

eigentijdse architectuurstijl

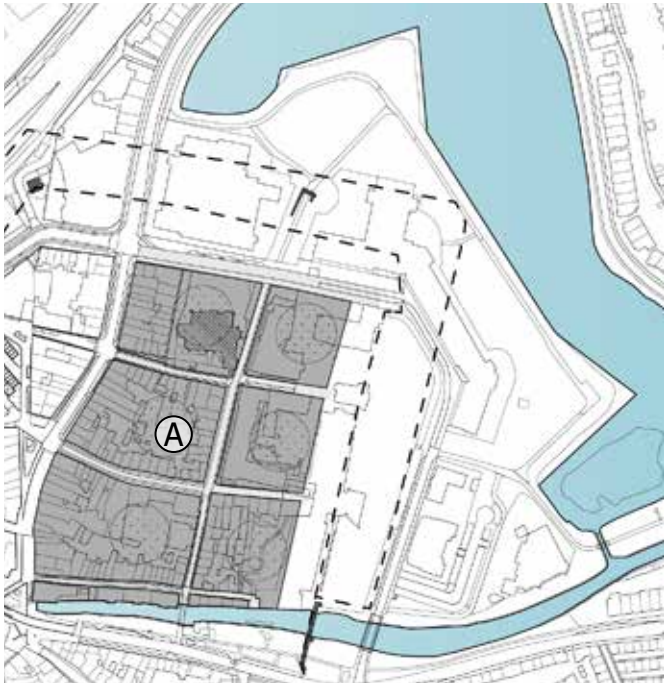

stadsmuur ten noorden van de pastorie

grootschalige bebouwing langs de stadsmuur - 1878

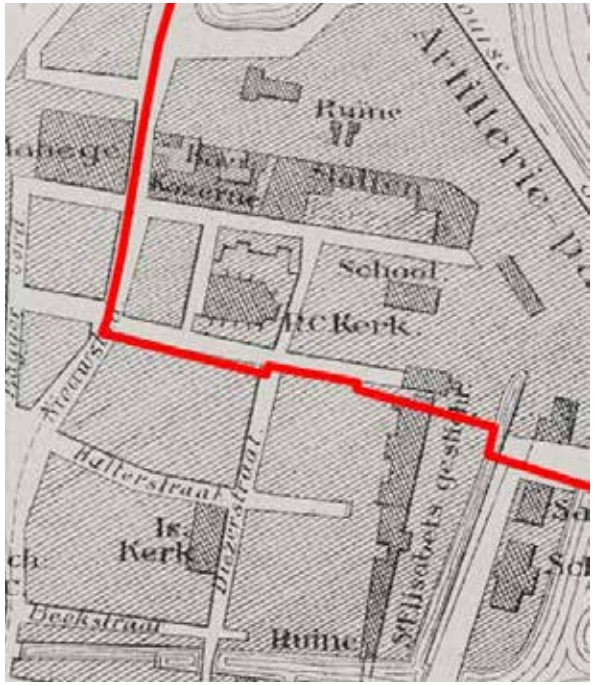

- 1901

stadsmuur ten zuiden van de pastorie

Sint Elisabeth als bijzonder functie achter de stadsmuur - bron: Ons Huis

poort-/pleinfuncties en ontmoetingsruimtes

interpretatie stadsmuur en het zichtbaar maken

bijzondere stadsmuurwoningen typologie

4. RUIMTELIJKE BASISPRINCIPES

B. Stadsmuur

Bebouwde strook tegen het tracé van de 14e eeuw stadsmuur.

- grootschalige bebouwing
- bijzondere functies en/of woontypologieën
- accent op de kruising Isendoorstraat-Nieuwstad
- accentuering van route door de Spaanse poort
- informele verbindingen in het verlengde van de bestaande straten naar het oosten toe

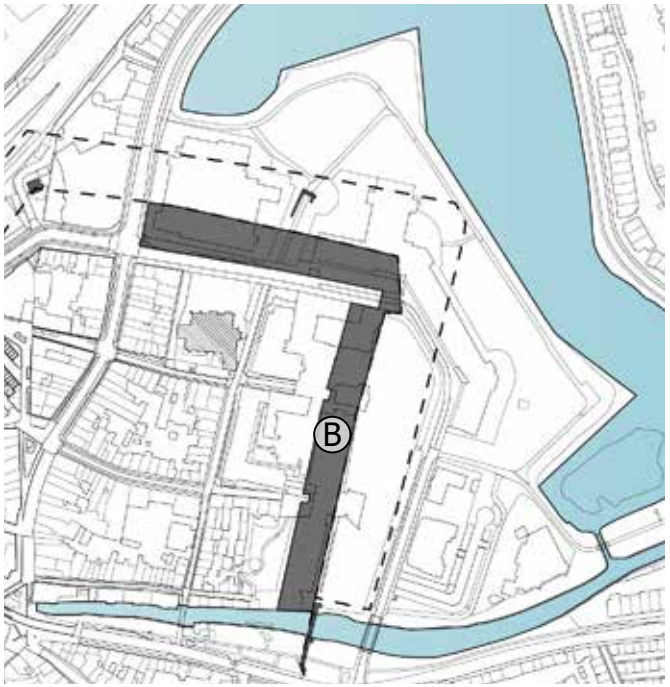

stadsmuur beter toegankelijk - bron: Kijk op Zutphen

stadsmuur beter zichtbaar

boomgaarde in tuintlint

achtertuin Sint Elisabeth

streefbeeld en vergelijkbare situatie bij Martinetsingel

wateropvang

Binnengracht herintroduceren

4. RUIMTELIJKE BASISPRINCIPES

C. Grachten

Middeleeuwse gordel: stadsmuur-gerelateerd, 1200-1550. Nu smalle groene zones, soms met restantwater en stadsmuurresten. Staks groen en blauw overgangsgebied met flexibele invulling.

- tuin karakter
- zonering muur-groen-gracht-vestingwal als leidend principe hanteren
- Spaanse poort als dominant element
- flexibele inrichting (met behoud of zonder de schoolgebouwen), met groene uitloop mogelijkheden voor wijk en stad
- klimaattuinlint: verkoeling in de 'warme' stad en opvang regenwater bij hevige buien

cultuur-functie: hier bloementuin

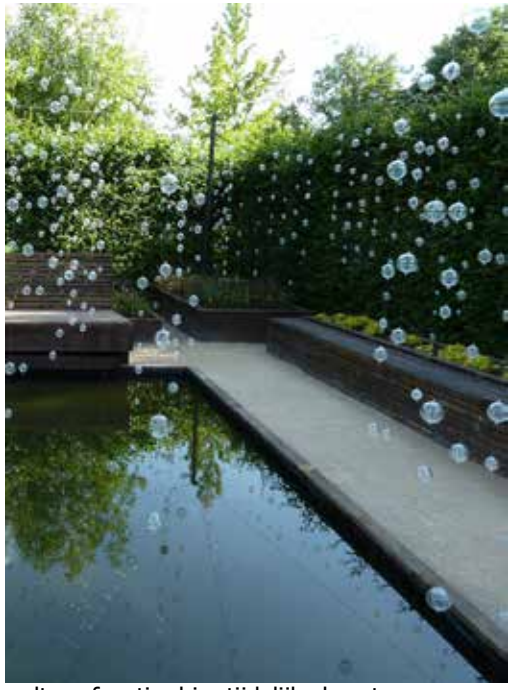
cultuur-functie: hier tijdelijke kunst

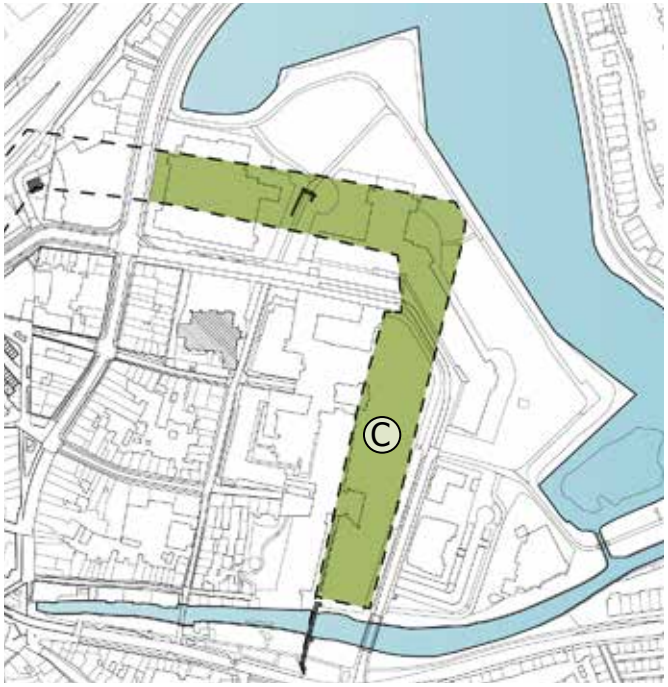

huidige situatie Grote Gracht: verlies helderheid in tracé vesting

vorm en tracé vesting herstellen: strakke taluds aan binnenzijde van het water

ruimte voor biodiversiteit aan buitenzijde van het water

continue wandeling langs de vesting

water als publieke trekker

continue wandeling langs de vesting

bijzondere functies op de bastions: hier speelplek

gebruik van wateroppervlakte voor energie-opwek

4. RUIMTELIJKE BASISPRINCIPES

D. Park

Vesting in Oud Nederlands Stelsel uit 1591-1625: bastions, ravelijnen, brede grachten. Stadspark voor de binnenstad.

- versterken van historie: zichtbaar maken van de bastions en het terug brengen van het contrast tussen de stedelijke en natuurlijke oevers
- water als leidende structuur, groen inzetten om de zone robuust te versterken tot klimaatpark
- water en vestingwerken beleven vanaf oevers, vlonders en vaarroutes
- betekenis geven aan de afzonderlijke bastions
- “stuwmeer” functie vesting inzetten voor energie-opwek
- Ecologische Verbinding Zone-functie Berkel/Grote Gracht realiseren
- aansluiten op wandelroutes in omgeving (Berkel, Linie van Coehoorn)

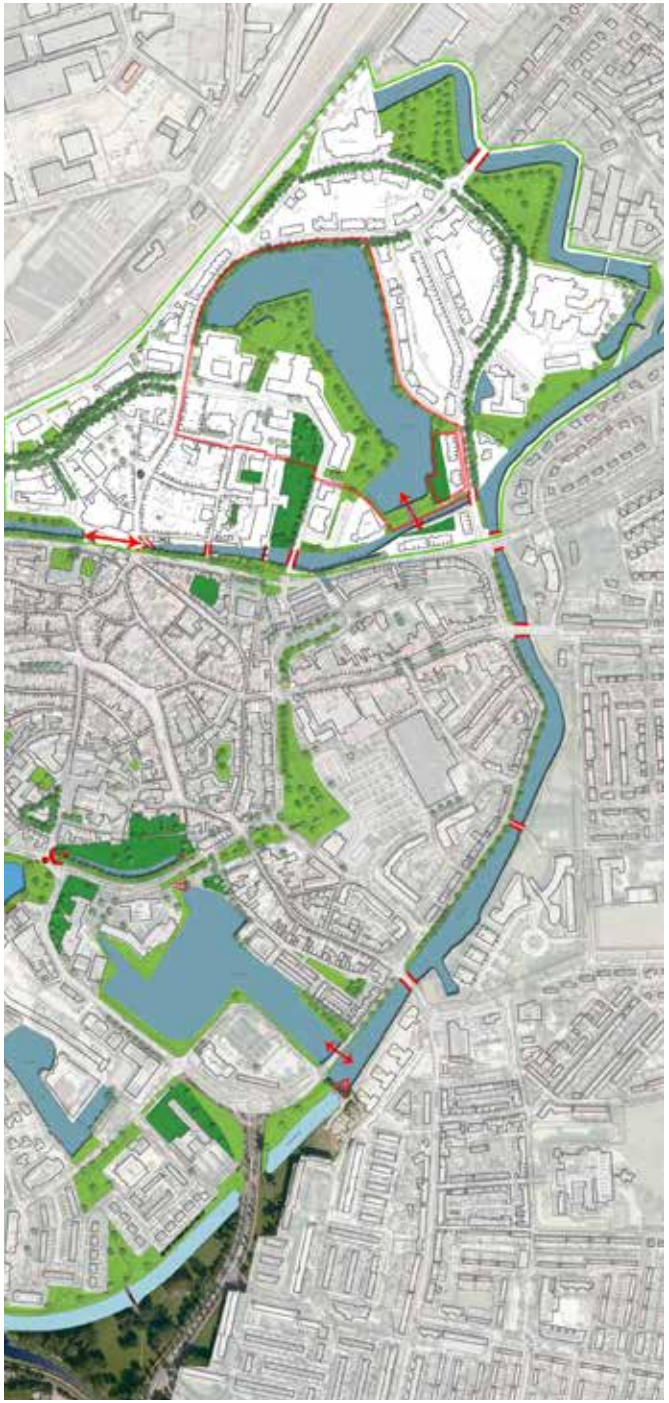
bestaande situatie Groen

5. INTEGRALE AANPAK

1. Groen

Bestaande situatie

De afstand tot groen en water is in Zutphen nooit ver weg, ook niet in de dichtbebouwde historische binnenstad. In de directe omgeving van de Nieuwstad (en van het plangebied) is groen en water dominant aanwezig.

- met de vesting uit de 14e eeuw (stadsmuur) en uit de 16e eeuw (stadswal) en met de Grachtenzone, het (nu) privé groengebied tussen de oostzijde van de stadsmuur en de Isendoornstraat
- met de vesting uit de 17e-18e eeuw, het Vogelpark en de Grote Gracht, het nog steeds grootste park van de binnenstad (ca. 6,2 ha.)
- met de vesting uit de 19e eeuw, de Linie van Coehoorn, die (voorlopig nog) met de binnenstad slecht verbonden is

Identiteit

Contrast behouden tussen:

- de groene binnenkant van de bouwblokken (de hofjes) en de stenige buitenkant in de openbare ruimte (de straten)
- het stadsdeel binnen het tracé van de stadsmuur van de 14e eeuw, de Nieuwstad, en het parkgebied daarbuiten
- de strakke taluds van de bastions aan de binnenzijde en de natuurlijke oevers aan de buitenzijde

Verbinden

Verbindingen versterken tussen:

- de groene hofjes met elkaar en met het openbare gebied
- de grote groene ruimtes als (doorlopend) stelsel van verkoelende klimaatparken met water en groen als gelijkwaardige aanvulling op de vestinginrichting
- dit met behoud van het karakter en gebruik van het groen: privé bij de hofjes; collectief bij de vestingtuin in de Grachtenzone (tuinlint inrichten als gecultiveerde natuur: bomengaard, bloementuin, moestuin); openbaar bij de vestingparken (Vogelpark-Grote Gracht, Linie van Coehoorn)

Ecologie - Klimaatadaptatie - Energietransitie

In de Stadszone en Stadsmuurzone

In het middeleeuwse dichtbebouwde binnenstad is behoefte aan kleinschalig groen op kortere afstand. Die zijn er deels al in de vorm van de histo-rische

structuurkaart Groen

0 25 50 100m

hofjes die vaak publiek toegankelijk zijn. Het historische weefsel van Klein Vaticaan biedt mogelijkheden om de hofjes te (her)ontwikkelen. Deze hofjes zijn een potentieel waardevolle toevoeging aan de verkoelingsopgave in de binnenstad. Verder biedt het voormalige kerkhofterrein rond de Sint Janskerk de mogelijkheid om te vergroenen, waarbij de parkachtige aanleg van deze ruimte, ontstaat na 1830 en tot ver in de 20ste eeuw nog aanwezig, als inspiratie kan dienen.

In de Grachtenzone en Parkzone

- klimaatlong toevoegen aan de middeleeuwse binnenstad
- water en groen toevoegen in overwegend stenen gebied, meer gradiënten en leefgebieden voor stadsflora en -fauna
- elke zone heeft zijn eigen invulling/inrichting
- verkoeling van de binnenstad
- nieuwe bomenstructuur langs de vestingcontouren voor de biodiversiteit tegen hittestress
- ruimte voor natuurontwikkeling aan de buitenzijde van de grachten (vogeleneilanden of ecologische oevers)
- klimaatmaatregelen in de inrichting van de openbare ruimte zichtbaar laten zijn
- sortimentkeuze beredeneren vanuit beleving, verkoeling, doelsoorten en beheer en onderhoud
- energietransitie zichtbaar maken, bijvoorbeeld zonnepanelen aan de binnenzijde van de grachten op de strakke taluds van de bastions

nieuwe bomenstructuur
voetgangersverbinding
verkoeling in de hofjes
infiltratie van regenwater
groene hofjes (zone 1)
Grachtenzone (zone 2)
Parkzone (zone 3)
ecologische oevers

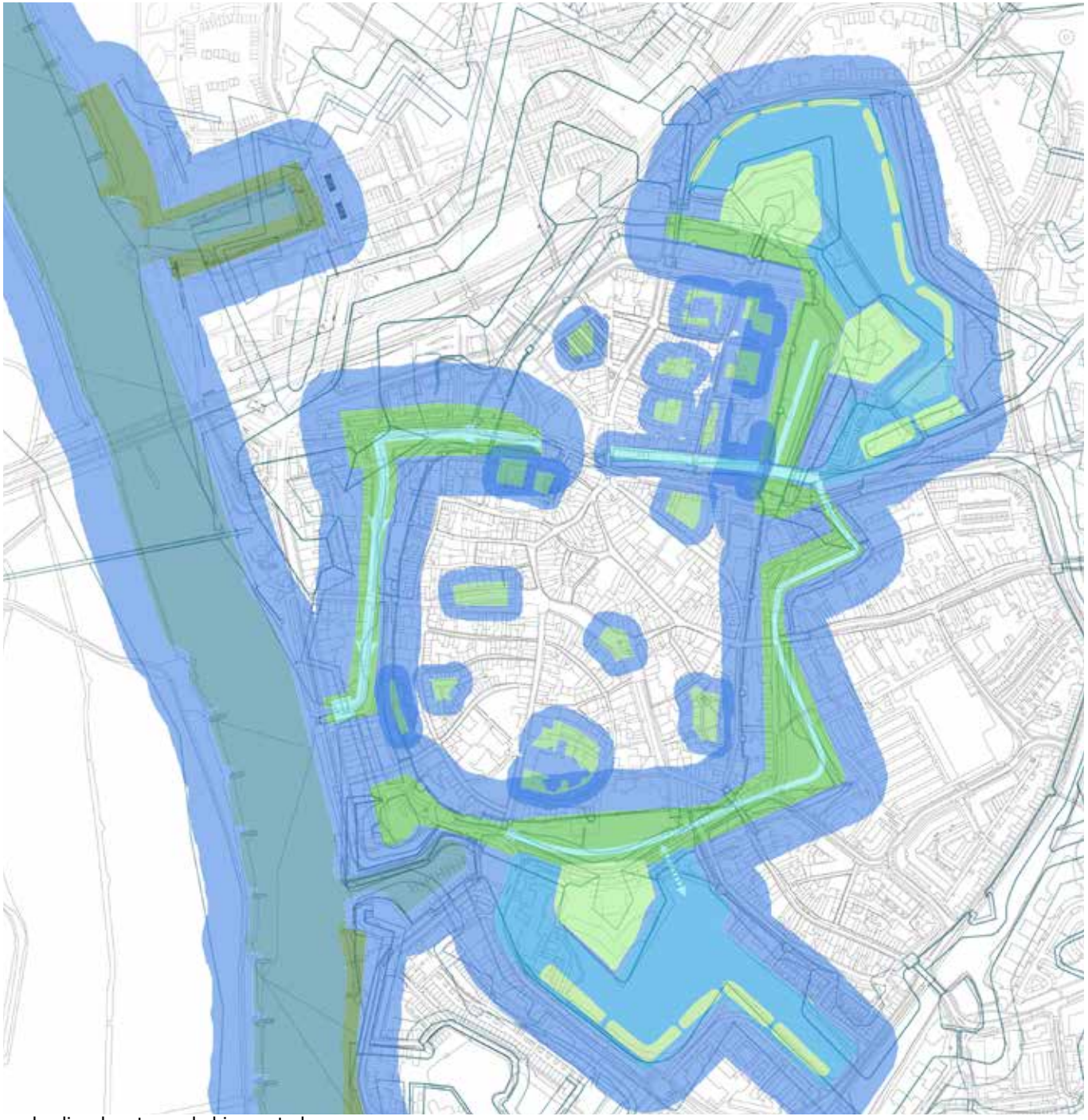

verkoelingskaart van de binnenstad

5. INTEGRALE AANPAK

2. Water

Identiteit

De historie beter zichtbaar maken

- de Binnengracht uit de 16e eeuw als inspiratie voor de herinrichting van de Grachtenzone
- grachtwater optimaal in oppervlakte herstellen

Verbinden

De historie als inspiratie gebruiken

- vaarverbinding tussen de Grote Gracht en de Berkel verbeteren
- bruggen over de watergangen realiseren

Ecologie - Klimaatadaptatie

In de Stadszone en Stadsmuurzone

- het natuurlijke reliëf van de binnenstad (een hoog rivierduinencomplex) biedt mogelijkheden om water via molgoten richting de stadsgrachten te laten stromen
- ook de afkoppeling van grote gebouwcomplexen en huizenrijen aan de randen van het plangebied draagt bij tot het opheffen van de waterschaarste in de binnenstedelijke grachten (grote publieke gebouwen aan de Isendoornstraat, Sint Elisabeth)
- de binnenstad kent zeer veel historische waterputten, openbare en particuliere. Bij hevige regenval wordt water in de putten verzameld; bij droogte wordt dat water in de tuin of openbare ruimte gebruikt
- op bebouwingsniveau, is duurzame ontwikkeling stimuleerd, bv. met het introduceren van grijswatercircuit

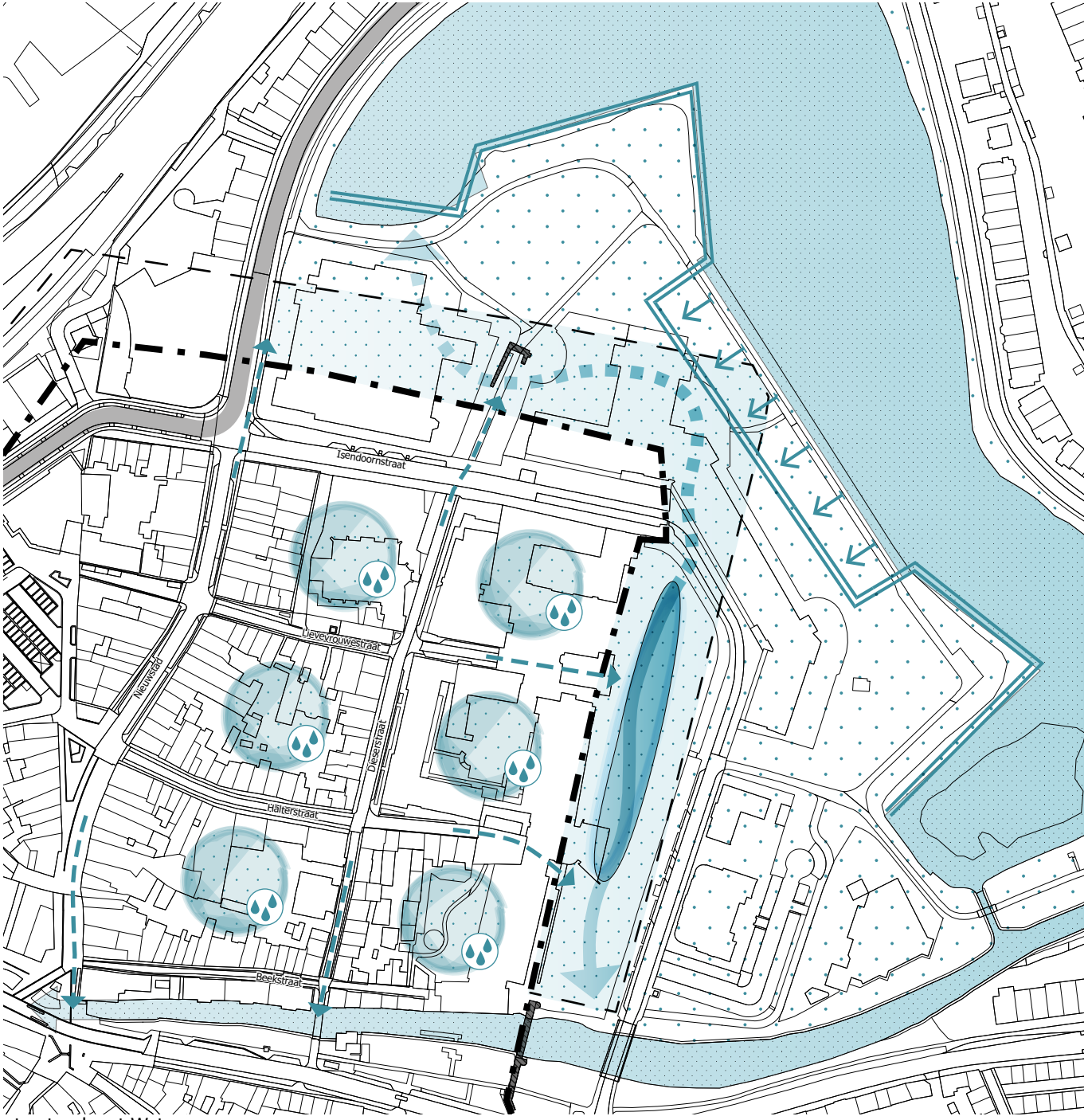

structuurkaart Water

In de Grachtenzone en Parkzone

- als groene en blauwe structuren om de binnenstad heen
- waar mogelijk vestingwater inzetten als opvang van af te koppelen water omringende stadsdelen
- elke zone heeft zijn eigen invulling en inrichting
- betere stroming, verhoogde waterkwaliteit, uitnodigend milieu voor fauna & flora

Energietransitie

- energietransitie zichtbaar maken, bv. kunstzinnige vormgegeven drijvende zonnepanelen op de oppervlakte van de grachten
- stuwmeerfunctie vesting inzetten voor energieopwek
- onderzoeken meer debiet en doorstroming grachten voor versnelde afvoer warmte - en dit relateren aan de potenties voor TEO

oorspronkelijke vesting
waterverbingen
regenwater begeleiden
hergebruik regenwater
waterpartijen
infiltratie van regenwater in Parkzone
opvang en infiltratie van regenwater in Grachtenzone

Belangrijke veranderingen in de loop van de tijd

- **aan de rand van de stadsmuur zijn altijd bijzondere functies gevestigd geweest**
- **de contouren van de vestingwerken zijn in de loop der tijd veranderd**
- **de Dieserstraat had tussen de Tengnagelshoek en de Isendoornstraat een straatwand aan de oostkant**
- **de maatvoering van de Dieserstraat en van de Isendoornstraat was smaller**
- **het Hubertusplein had een besloten karakter**
- **de verschillende religieuze gebouwen vormden een samenhangend ensemble**

luchtfoto van een deel van het plangebied uit 1980

5. INTEGRALE AANPAK

3. Erfgoed

Het plangebied heeft te maken met de geschiedenis van:

- de binnenstad, en in het bijzonder de Nieuwstad, het stadsdeel dat in de 14e eeuw werd aangelegd
- de vesting, met de stadsmuur uit de 14e eeuw, de stadswal uit de 16e eeuw, de bastions en grachten uit de 17e-18e eeuw en verder van het plangebied gelegen de linies uit de 19e eeuw
- het Klein Vaticaan, het ensemble van monumentale panden rondom de Sint Janskerk

Vanuit deze drie geschiedenislijnen zijn de onderstaande ambities aangegeven om Erfgoed voor toekomstige ontwikkelingen medebepalend te maken in het versterken van de identiteit van de wijk.

Als onderdeel van de binnenstad en de Nieuwstad

- bebouwing toevoegen om de gesloten bouwblokken af te maken
- hoekpanden op de belangrijke straten plaatsen, zoals bij de kruising Dieserstraat-Isendoornstraat
- bebouwing terugbrengen op de oorspronkelijke rooilijn, langs de Dieserstraat en langs de Isendoornstraat
- binnengebied met een groen en intiem karakter inrichten
- stratenprofiel smal houden, zoals aan de Dieserstraat en aan de Isendoornstraat
- informele routing tussen de binnengebieden mogelijk maken

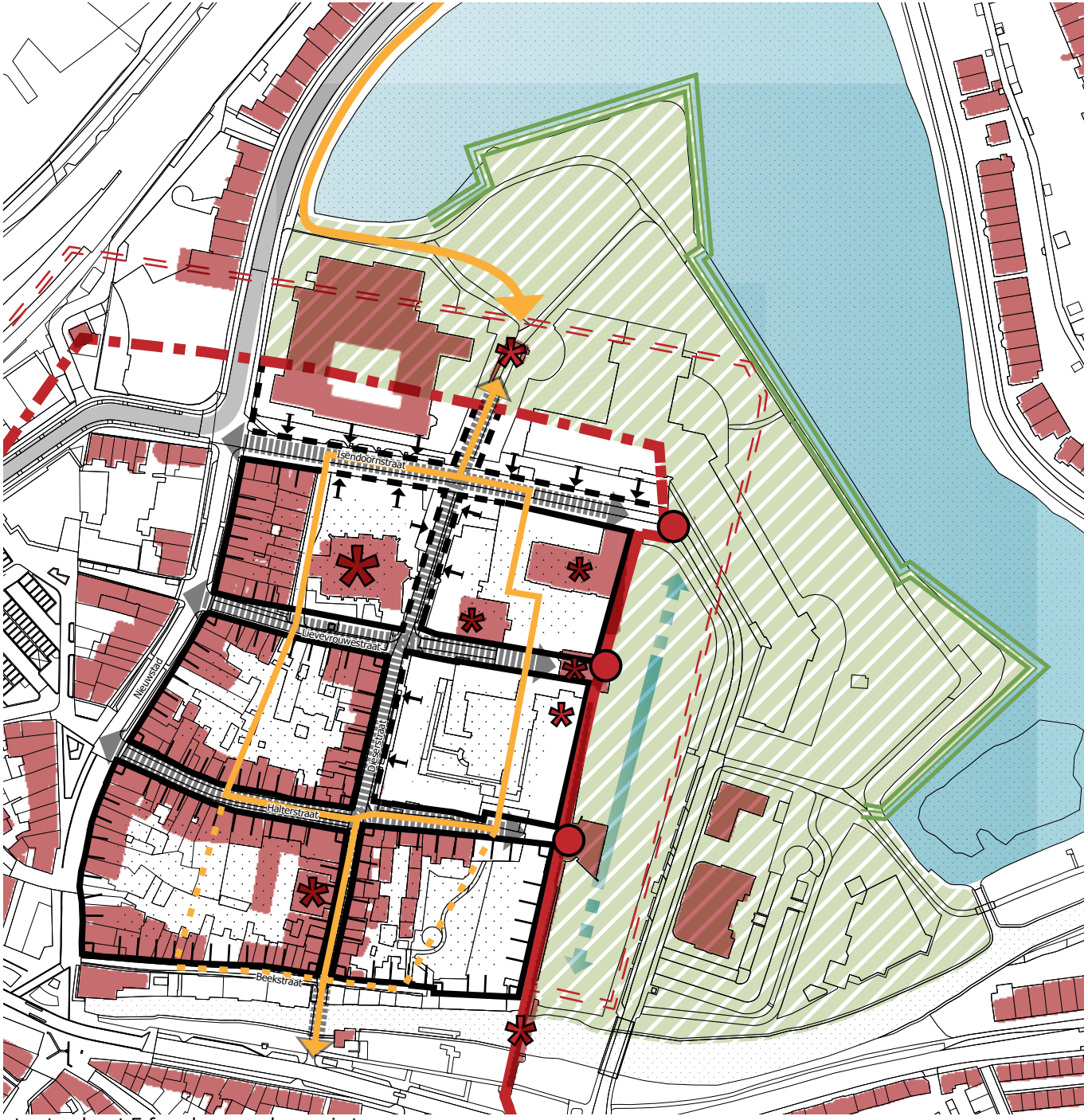

structuurkaart Erfgoed en openbare ruimte

0 25 50 100m

Als aangrenzend gebied op de vesting

- muurelementen herstellen, stadsmuur beter zichtbaar maken en optimaal toegankelijk maken
- duidelijk contrast tussen stad en park houden
- overgang buiten-binnengebied beter zichtbaar maken (bruggen)
- historische Binnengracht aan de oostzijde van de stadsmuur als inspiratie gebruiken (vergelijkbaar beeld als bij de Martinetsingel)
- functie poorten beter beleefbaar maken, verblijfskwaliteit vergroten
- 5-zijdige vorm van de bastions en contouren van de grachten versterken
- invulling en inrichting van de Parkzone en van de Grachtenzone verschillend van elkaar maken
- onderzoeken welke bijzondere functies de bastions kunnen versterken
- verbinding met Linie van Coehoorn en Buitensociëteit (vroeger Nieuwe Wandeling genoemd) herstellen

Als Klein Vaticaan ensemble

- monumenten herstellen en herbestemmen
- ontmoetingsplekken aanbieden en markante plekken zichtbaar maken; daarbij gebruik maken van inspiraties vanuit het gebied en vanuit door partijen geschetste ideeën
- ontmoetingsplekken aanbieden

gesloten bouwblokken
terugbrengen rooilijn
stadsmuur 14e bovengronds
stadsmuur 14e ondergronds
stadswal 16e verdwenen
vesting met strakke zijde
informele route door hofjes
smalle straatprofielen
oude Binnengracht
monument
vestingpark
vestingwater

5. INTEGRALE AANPAK

4. Mobiliteit

(Auto)verkeer

Vanuit de mobiliteitsvisie voor de historische binnenstad geldt in Klein Vaticaan: het gebied is primair voor voetgangers ingericht en auto's zijn te gast.
Het stratenpatroon loopt dood richting het oosten en naar de stadsmuur toe. De Burgmeester Dijckmeesterweg-Nieuwstad vormt in de Noord-Zuid richting de hoofdontsluting door het gebied.

Ook de grondstoffeninzameling wordt zo geregeld dat de ophaaldienst niet ver in het gebied op de doodlopende straten hoeft te rijden.

Parkeren

Bij nieuwe ontwikkeling wordt het parkeren op eigen kavel geregeld, uit het zicht vanuit het openbare gebied, binnen de bouwblokken en/of (half) verdiept gerealiseerd wanneer mogelijk. Als afwijken van dit principe meerwaarde oplevert, wordt dat uiteraard onderzocht. Parkeren op het Huberstusplein zal niet mogelijk meer zijn, gezien de wens voor de plek een parkachtige setting terug te brengen is. Een geschikte compensatie wordt binnen de gebiedsontwikkeling gezamenlijk teruggebracht.

De ambitie voor de openbare ruimte is op termijn ook in de rest van het gebied geparkeerde auto's uit het straatbeeld te halen. Om deze kwaliteitsslag waar te kunnen maken is een integraal plan nodig en onderzoek wordt gedaan naar extra parkeerlocaties die voor de buurt opengesteld zullen worden. Gedacht wordt aan de Baudartiuslocatie die gunstig

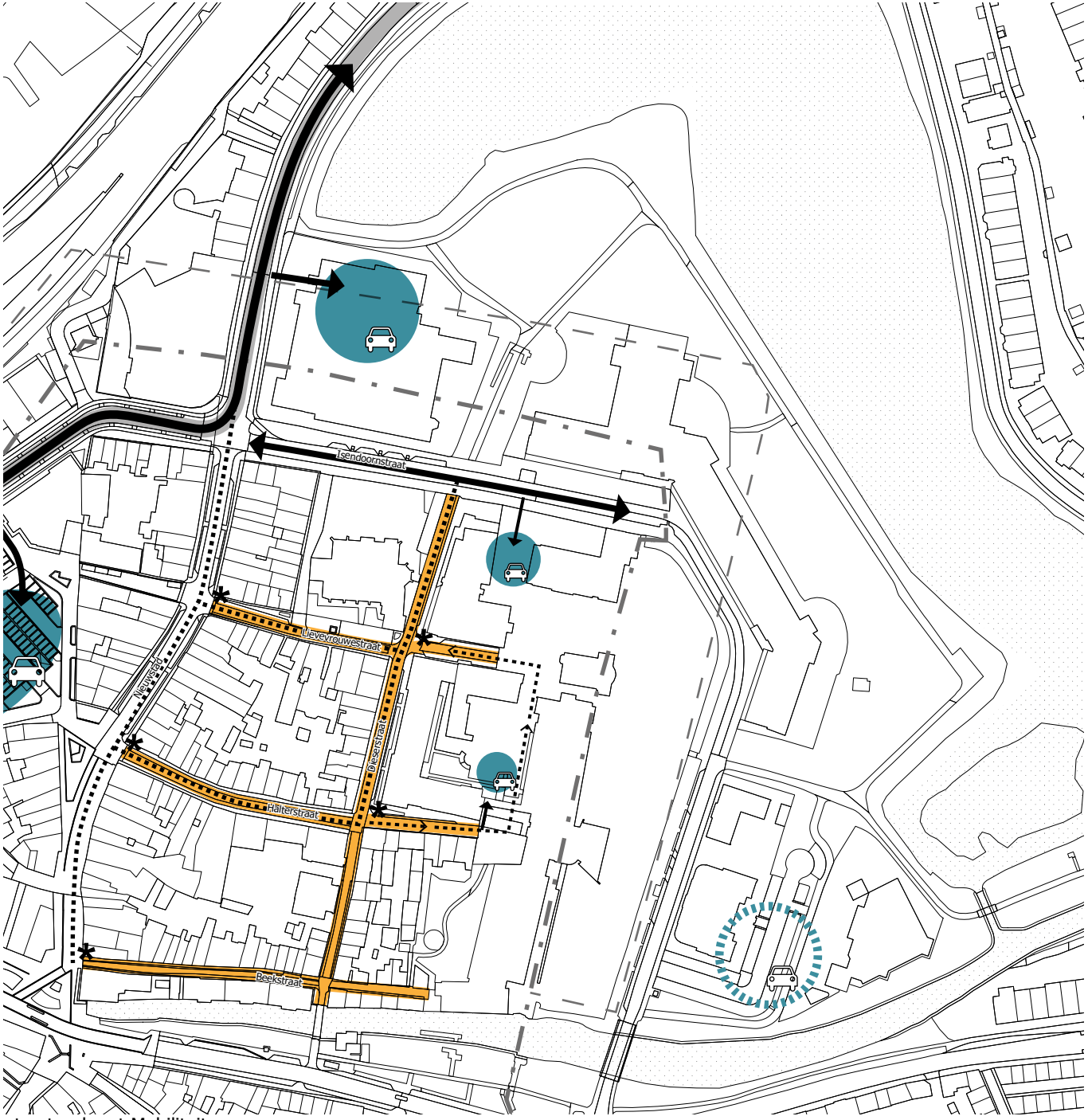

structuurkaart Mobiliteit

0 25 50 100m

ligt aan de Isendoornstraat, en/of aan Basseroord die aan de binnenstadsring ligt. Gekeken kan worden of een lagere parkeernorm in het gebied van toepassing kan zijn.

Wandel- en fietsverbindingen

- informele routing tussen de binnengebieden mogelijk maken
- stadsmuur optimaal toegankelijk maken
- functie poorten beter beleefbaar maken, verblijfskwaliteit vergroen
- doorlopende wandelstructuur aanleggen door tuinlint (rondje Stadsmuur)
- bruggen over de watergangen realiseren
- aanbrengen van een continue verbindingen tussen bastions (water, (vlonder-)paden)
- openbare fietsstallingen realiseren op strategische plekken
- vaarroutes uitbreiden
- verbinding met Linie van Coehoorn en Buitensociëteit (vroeger Nieuwe Wandeling genoemd) herstellen

Zie de bijlage voor een uitgebreide beschrijving van parkeren.

voetgangersgebied
auto / afvalinzameling
afvalinzameling punt
routing door gebied
(ondergronds) parkeren
op termijn of te heffen parkeren

5. INTEGRALE AANPAK

5. Massa's

De opbouw van de massa's in het gebied is gebaseerd op de zoneringskaart.

In de Stadszone

- gesloten bouwblokken als kenmerkende bebouwingstypologie
- behoud monumenten
- massa's op oorspronkelijke rooilijn
- stevige hoekpanden met dakopbouw die de hoek om gaat
- continue straatgevels als begeleiding van de openbare ruimte
- informele onderdoorgangen naar de binnengebieden en tussen de bouwblokken
- 2 lagen plus (woon)daklaag
- nokrichting evenwijdig aan straat met afwisseling mogelijk
- individuele indeling van de woningen door verticale gevelvormgeving

In de Stadsmuurzone

- bijzondere bebouwingstypologie, gerelateerd aan de stadsmuur en aan de stadsmuurtoren
- bijzondere woonvormen of andere functies toepasbaar
- grotere bebouwingsvoetprint; min. 3 lagen
- stadsmuur waar mogelijk weer zichtbaar
- massa's op oorspronkelijke rooilijn
- nokrichting in basis evenwijdig aan de stadsmuur
- dakontwerp mag afwijkend zijn van de rest van het plangebied
- individuele indeling niet wenselijk on de grotere schaal van de bebouwing te benadrukken

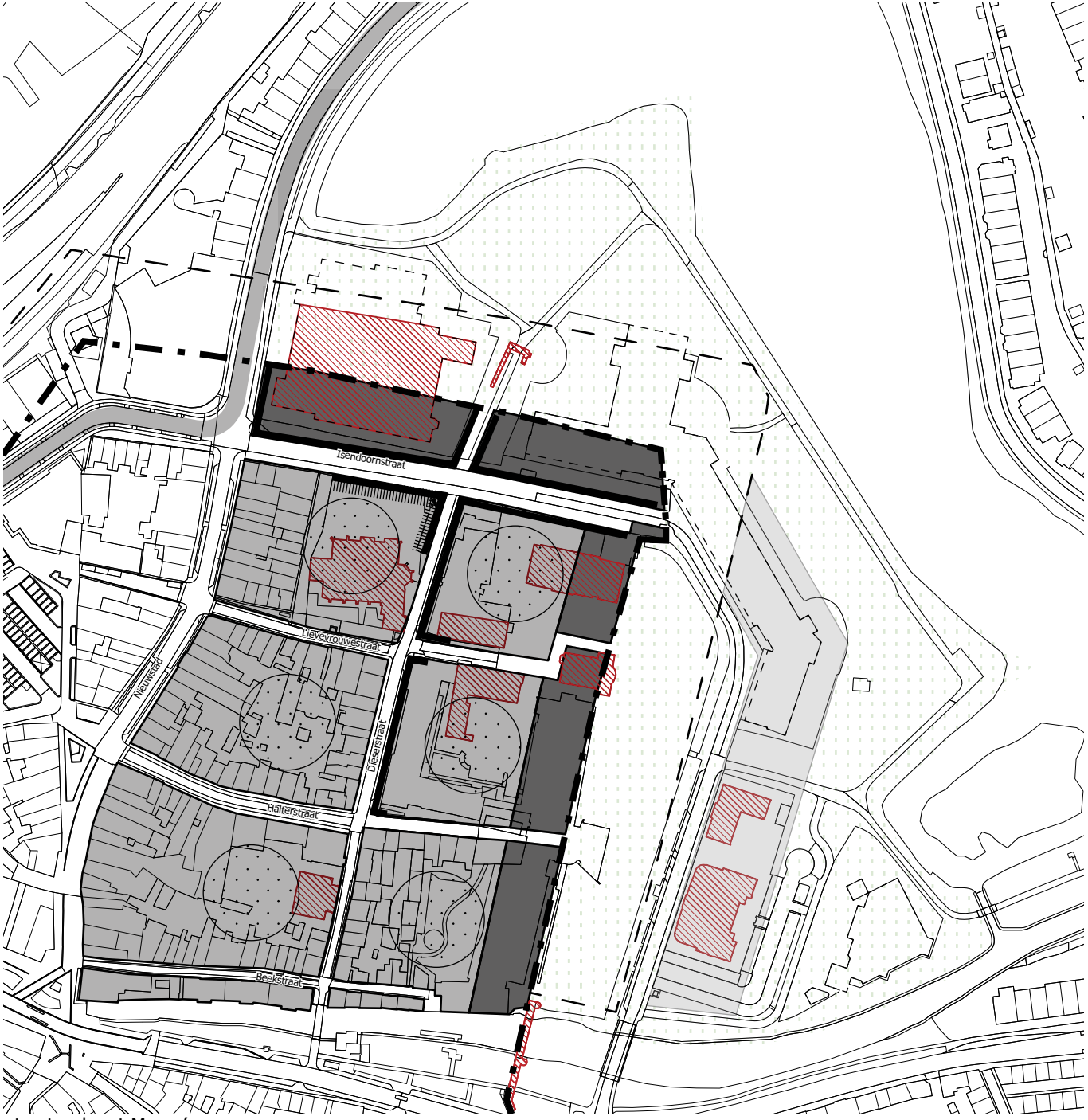

structuurkaart Massa's

0 25 50 100m

In de Grachtenzone

- bebouwing toegestaan alleen in noordelijk deel
- bestaande bebouwing in een groene parkinrichting
- nieuwe bebouwing op oorspronkelijke rooilijn
- minimaal 3 lagen

In de Parkzone

- bestaande losse bebouwing als paviljoens in het groen
- meer ruimte voor het park
- advies is essentiële kern van het Baudartiuspand te behouden en renoveren, anders in ieder geval klooster/school als concept voor (her)bouw
- advies is Stedelijk Lyceum (deels) te slopen of te vervangen door losse bebouwing

bebouwing Stadszone 2-3L
bebouwing Stadsmuurzone 3-5L
paviljoen in het groen
onbebouwde zone
kenmerkende bebouwing
te herstellen rooijlijn
hoekaccent

huidige luchtfoto van een deel van het plangebied

5. INTEGRALE AANPAK

Gebouwenspecificaties monumenten

1 - Sint Janskerk (voorheen Nieuwstadskerk). Rijksmonument, 1272
2 - Voormalige Sint Jozefschool, Isendoornstraat 22. Gemeentelijk monument, gebouwd 1934 (architect G.J. Jacobs); dubbelbestemming: Waarde Archeologie hoog (bekende waarde) & Beschermd Stadsgezicht
3 - Voormalige Sint Annaschool, Tengnagelshoek 3. Rijksmonument, gebouwd 1909 (architect A. Th van Elmpt); dubbel bestemming: Waarde Archeologie hoog (bekende waarde) & Beschermd Stadsgezicht
4 - Voormalige Pastorie, Tengnagelshoek 9. Rijksmonument, gebouwd 1842, verbouwd 1902 (architect F.A. Ludewig) / 1934 (architect G.J. Jacobs); dubbel bestemming: Waarde Archeologie hoog (bekende waarde > bevat de oude muurtoren) & Beschermd Stadsgezicht
5 - Nieuwbouw vrijeschoolcomplex, Dieserstraat 52. Gebouwd 2000-2001 (architectenbureau Leijk Kappelhoff, Seckel, van den Dobbelsteen); dubbel bestemming: Beschermd Stadsgezicht
6 - Stadsmuur, ongeveer 1250; dubbel bestemming: Waarde Archeologie zeer hoog (bekende waarde) & Beschermd Stadsgezicht
7 - Mariaschool is rond 1920 gebouwd en was lange tijd een kleuterschool. Het gebouw is eigendom van Stichting Beheer R-K Erfgoed Zutphen en was meer dan 25 jaar onder beheer van het Parochieël Centrum Mariaschool.
8 - Elisabethkapel. Gemeentelijk monument sinds 1993. In 1855 gebouwd en in 1911 naar ontwerp van architect A. Th. van Elmpt uitgebreid.
9- Het Sint Elisabeth. In 1991-92 volledig vernieuwd, waarbij de rijksmonumentale muurtoren achter de hoofdingang aan de Geweldigershoek is ingepast en verhoogd. Ook is toen de eveneens rijksmonumentale stadsmuur tussen deze toren en de Berkelruïne gerestaureerd en in 2020 gerenoveerd.

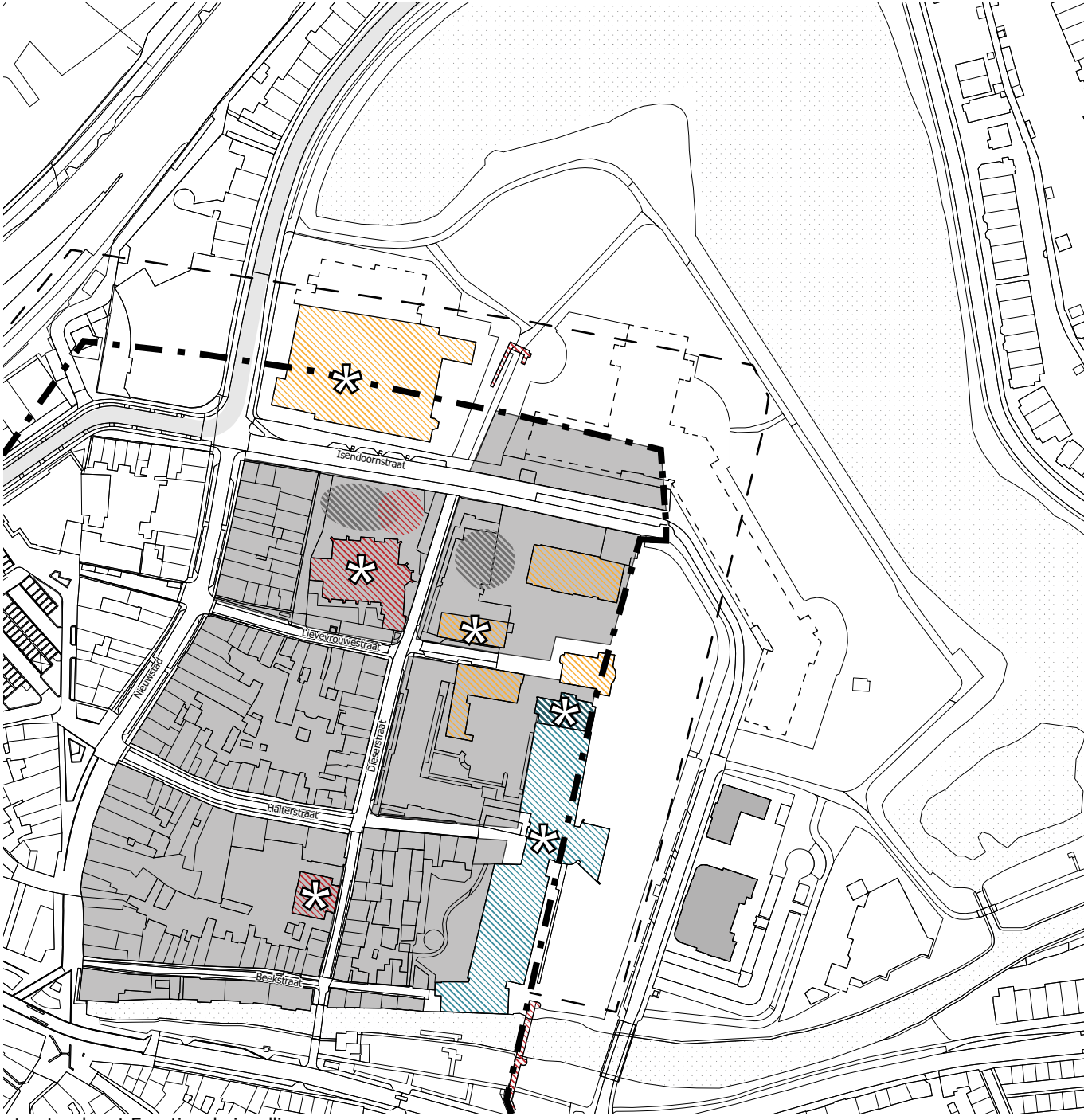

structuurkaart Functionele invulling

5. INTEGRALE AANPAK

6. Functies

- wonen als basisfunctie
- Klein Vaticaan als bijzondere buurt qua woningstypes, bv. wonen in monumentaal schoolpand, wonen op het Hubertusplein
- wonen met een plus, collectieve samenlevingsvorm, bv. voor ouderen
- woningen in het middeldure en dure segment; doelgroepen zijn divers: van draagkrachtige inwoners tot jonge gezinnen
- ontmoetingsfunctie in panden die minder geschikt zijn voor wonen, bv. Sint Annaschool, Sint Elisabethkapel
- Baudartius als woonlocatie

bestaande (woon)hofjes
nieuwe woonfunctie
bijzondere vormen van wonen in kenmerkende panden
wonen met een plus
religieuze bestemming
ontmoetingsfunctie

5. INTEGRALE AANPAK

7. Duurzaamheid

De gemeente Zutphen zet met haar toekomstige ontwikkelingen in op duurzaamheid in de meest brede zin van het woord. In 'Zutphen 2025, kwaliteit en eigenheid; toekomstvisie gemeente Zutphen' (gemeente Zutphen; 2015) wordt deze ambitie verwoord in de zin dat de gemeente duurzaam ondernemen stimuleert en aandacht heeft voor kleinschalige betekenisvolle economie.

Binnen 'Krachtig Zutphen' is er een uitvoeringsprogramma duurzaamheid. Dat richt zich op het mogelijk maken van investeringen op het gebied van energietransitie, klimaatadaptatie en schone mobiliteit in het Waterkwartier en de binnenstad en het scheppen van de goede voorwaarden voor een circulaire economie.

In het Structuurbeeld Klein Vaticaan wordt ingezet op duurzaamheid en klimaatadaptatie door:

- het versterken van de water- en groenstructuur, zoals deze gekoppeld is aan de vesting van Zutphen en in bestaande en nieuwe hofjes
- maatregelen die de biodiversiteit vergroten
- bijna-energieneutraal en gasloos bouwen, zonnepanelen bij nieuwbouw
- afkoppelen, uitvoeren watertoets
- circulair bouwen, door toepassen van ten minste het inzetten van de best bestaande techniek, of verdergaand via een materialenpaspoort of zelfs inzet van hergebruikt en/of herbruikbaar materiaal
- slimme en schone mobiliteit stimuleren en faciliteren

Zie de bijlage voor een uitgebreide beschrijving van mogelijke duurzaamheidsmaatregelen.

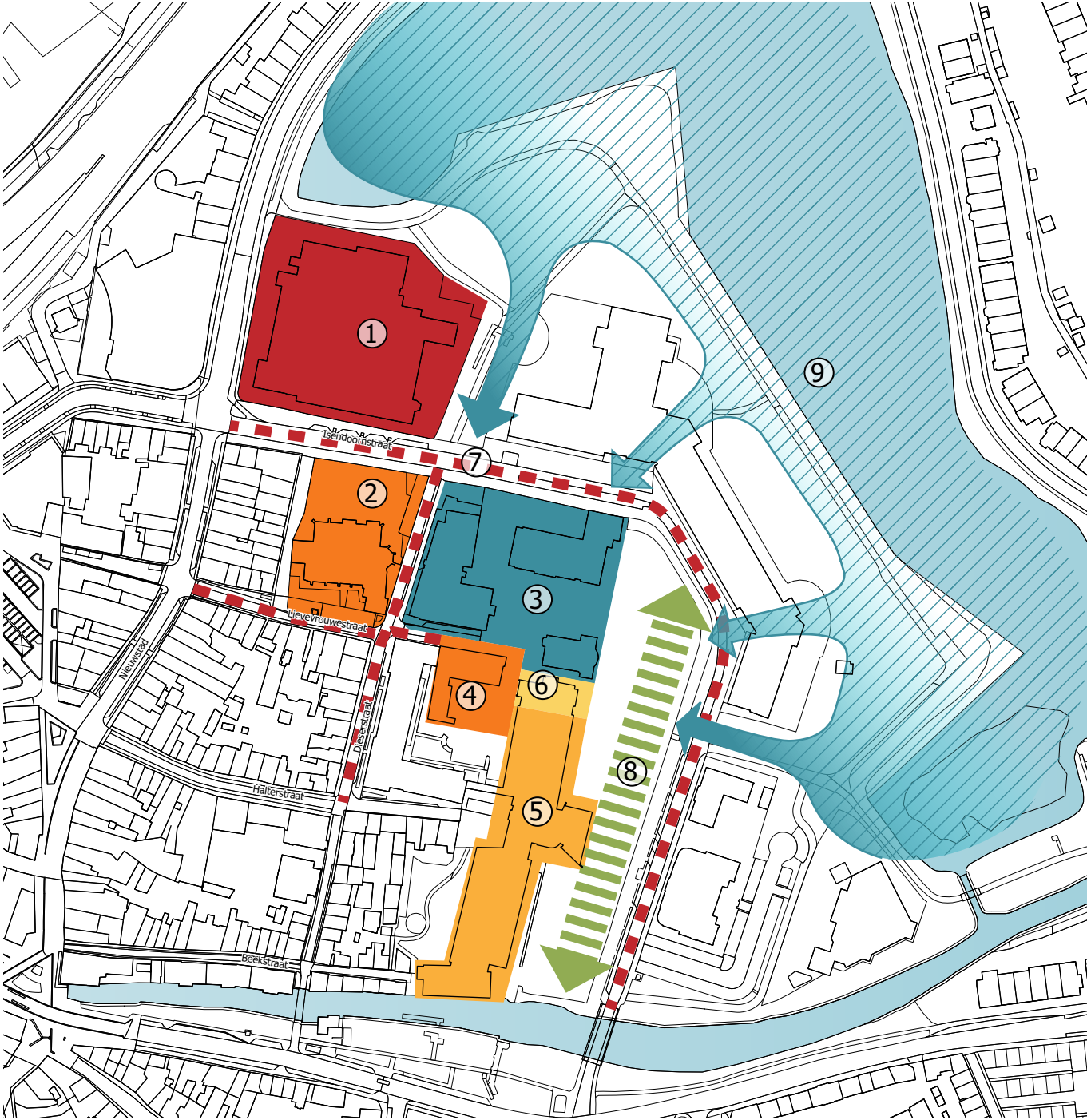

plangebied Klein Vaticaan met deelgebieden

DEELGEBIEDEN

1. Baudartiuslocatie – Gemeente Zutphen

2. Sint Janskerklocatie - Parochie HH Twaalf Apostelen/Gemeente Zutphen

3. Vrijeschoollocatie - Stichting ter ondersteuning van de Vrije Scholen Zutphen en omstreken

4. Mariaschool - Stichting Beheer R-K Erfgoed Zutphen

5. Sint Elisabethlocatie - Ons Huis

6. Kapel - Ons Huis

7. Buitenruimte: straten - Gemeente Zutphen

8. Buitenruimte: oostelijke Grachtenzone – (Gemeente Zutphen /) Stichting ter ondersteuning van de Vrije Scholen Zutphen en omstreken / Ons Huis

9. Buitenruimte: Parkzone en noordelijke Grachtenzone - Gemeente Zutphen

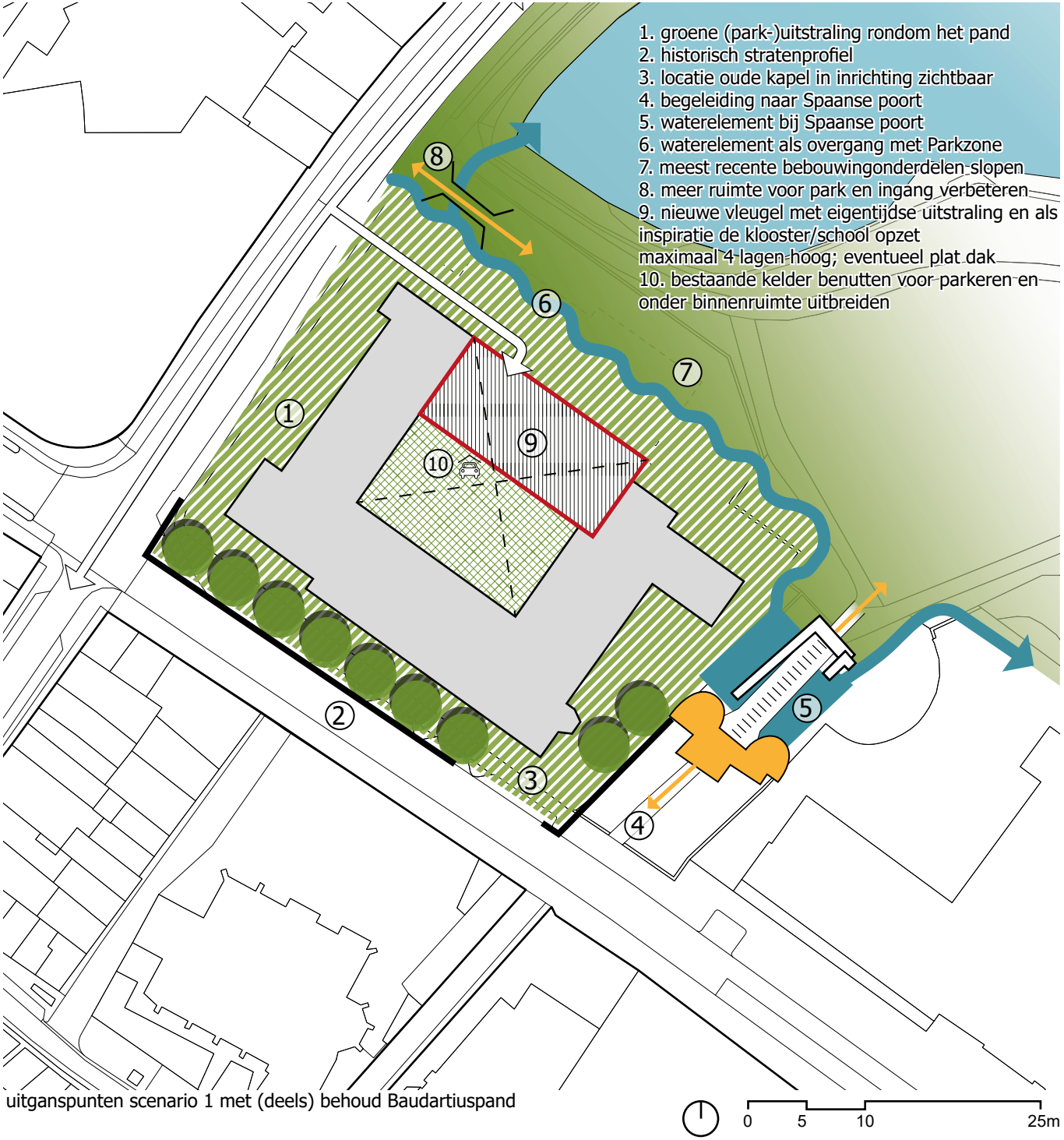

uitganspunten scenario 1 met (deels) behoud Baudartiuspand

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

1. Baudartiuslocatie – Gemeente Zutphen

Programma

- primair voor wonen en parkeren
- wellicht (in combinatie met) maatschappelijke-/cultuurfunctie
- ondergronds parkeren, ook voor de buurt toegankelijk
- klooster/school als concept voor (her)bouw

Ambities: verduurzaming waardevolle historische bebouwing, circulair bouwen, energietransitie en klimaatadaptatie, parkfunctie en beleving en betekenis Spaanse poort versterken

Ruimtelijke opzet

Zuidzijde

- oorspronkelijke breedte van het profiel van de Isendoornstraat herstellen
- rekening houden met de zeer hoge archeologische waarde van het huidige voorterrein (bouwtechnisch gezien en in inrichting, bv. met de oude kapel aan de zuid-oostzijde)

Oostzijde

- begeleiding naar Spaanse poort verbeteren
- betekenis Spaanse poort vergroten door water te herintroduceren

Noordzijde

- water als overgang naar Parkzone
- meer ruimte voor het park creëren dan in huidige situatie

Westzijde

- ingang naar het Vogelpark verbeteren
- ingang naar bestaande (parkeer)kelder onder-

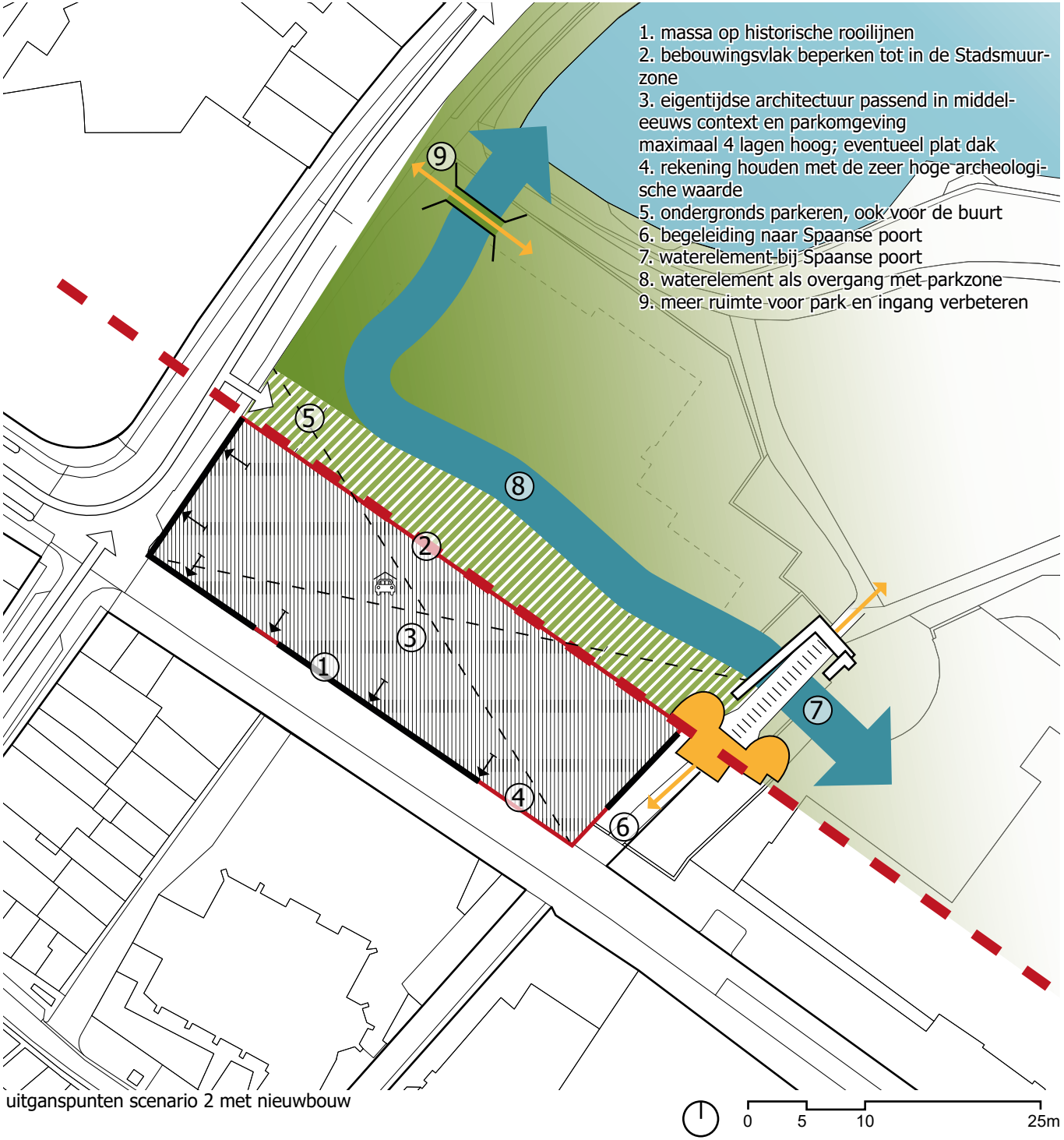

uitganspunten scenario 2 met nieuwbouw

zoeken
- groene inrichting van de buitenruimte langs de Burgemeester Dijckmeesterweg

Sfeer
- materialen baseren op het bestaande pand óf de historische bebouwing in de omgeving, zoals baksteen en dakpannen
- introductie van andere materialen die passend zijn in een parkcontext, zoals hout, glas, pleis-terwerk, lei of metaal
- kleuren baseren op het bestaande pand of de historische bebouwing in de omgeving
- kleurpaletten: lichtbruin (metselwerk), wit/ beige/oker/licht grijs (pleisterwerk), houtkleur
- afwerking- en detailleringsniveau vergelijkbaar met historische bebouwing uit de omgeving, zoals verband metselwerk, kozijnen, houtwerk
- bij nieuwbouw is een plat dak toegestaan
- bij nieuwbouw: maximaal 3 lagen plus dakop-bouw, of 4 lagen
- bij nieuwbouw: eigentijdse architectuur i.p.v. historiserend gebouw (met inachtneming mate-rialen en paletten

Strategie
- scenario 1 met behoud en verbouw bestaand pand
- scenario 2 met sloop bestaand pand en nieuw-bouw

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

2. Sint Janskerklocatie - Parochie HH Twaalf Apostelen/Gemeente Zutphen

Programma

- primair als hoofdvestiging kerk
- ook geschikt voor woningbouw
- parkeren uit het zicht (ondergronds of in directe omgeving)

De parochie moet in latere fasen de uitbreiding van de bouwmassa niet in de weg staan. De uitbreiding wordt volgens de behoeftes gevuld met een ander programma (wonen, wonen en werken, openbare functie).

Ambities: circulair bouwen, energietransitie en klimaatadaptatie, rust/hofjes-karakter, religieuze plek

Ruimtelijke opzet: gesloten bouwblok met gesloten karakter van het plein en stevig hoekpand (Hubertuspand als inspiratie)

- nieuwe bebouwing op stratenpatroon van de Nieuwstad; kerk als enige object met een Oost-West oriëntatie
- bebouwing op historische rooilijn van de Isendoornstraat en de Dieserstraat plaatsen
- massa aan de westelijke zijde van het plein langs de Nieuwstadskerksteeg toegestaan
- hoekpand op de kruising Isendoornstraat-Dieserstraat met duidelijke vormgegeven gevels en dakopbouw
- minimale hoogte 2 lagen plus dakopbouw, aansluitend op bestaande bebouwing aan westzijde van het plein
- hoekpand op de kruising Isendoornstraat-Dieserstraat minimaal 2 lagen plus dakopbouw en hoger dan nieuwe bebouwing aan Isendoorn-

(eigentijds) klooster als inspiratie

straat
- hoofdingang parochie aan de Isendoornstraat
- informele toegang naar binnengebied
- rekening houden met de zeer hoge archeologische waarde van het plein als kerkhof

Sfeer
- eigentijdse architectuur i.p.v. historiserend gebouw
- materialisering en kleurpalet passend bij de kerk en de middeleeuwse stad (beperkt materiaal- en kleurgebruik)
- eenvoudige vormgeving aan de buitenzijde van het bouwblok; verfijnde uitwerking en detaillering aan de binnenzijde
- plein als binnen-/kloostertuin

materialisering en kleurpalet passend bij de kerk en de middeleeuwse binnenstad

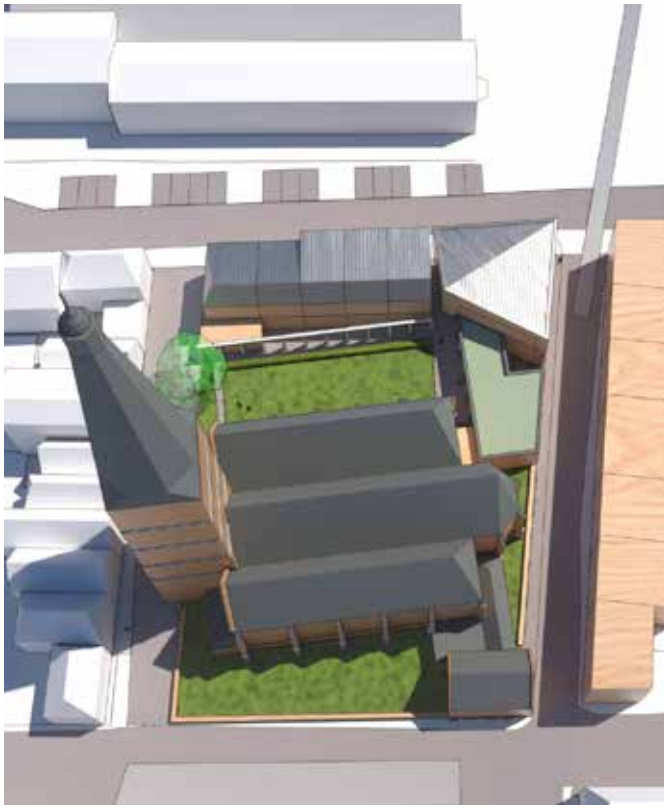

voorbeelduitwerking - bron: MAS architecten

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

3. Vrijeschoollocatie - Stichting ter ondersteuning van de Vrije Scholen Zutphen en omstreken

Programma

- primair voor wonen
- ook geschikt voor maatschappelijke functies, bv. in monumenten
- Oost-West verbinding voor wandelaars over stadsmuur heen realiseren
- parkeren uit het zicht (ondergronds of in directe omgeving)

Ambities: verduurzaming waardevolle historische bebouwing, circulair bouwen, energietransitie en klimaatadaptatie, verblijf, verbinding met Parkzone

Ruimtelijke opzet

In de Stadszone

- gesloten bouwblok als kenmerkende bebouwingstypologie
- behoud en herbestemming monumenten
- massa op oorspronkelijke rooilijn (Isendoornstraat, Dieserstraat)
- stevig hoekpand bij kruising Isendoornstraat-Dieserstraat met dakopbouw die de hoek om gaat
- continue straatgevel als begeleiding van de openbare ruimte
- groen (en collectief) karakter van het binnengebied
- informele onderdoorgang naar het binnengebied
- 2 lagen plus (woon)daklaag
- nokrichting evenwijdig aan straat, m.u.v. hoekpand, incidentele afwisseling mogelijk
- individuele indeling van de woningen door verticale gevelvormgeving

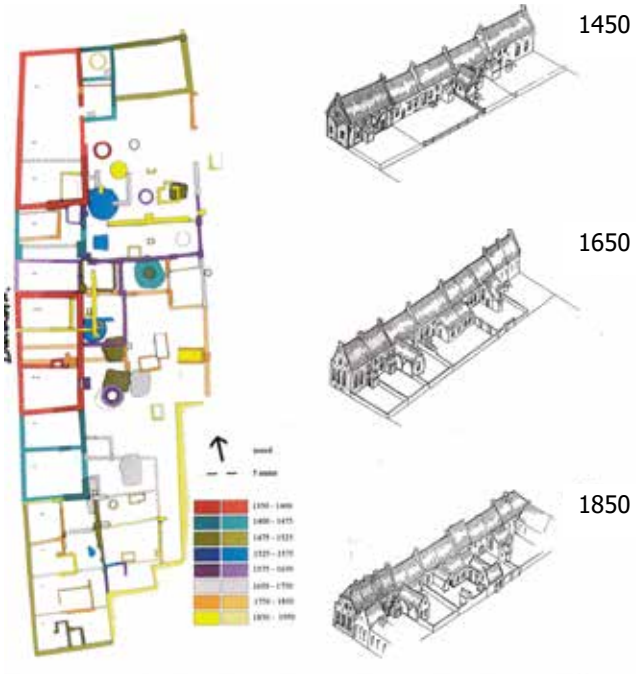

huizenblok aan de Dieserstraat van 1336 tot 1974

bestaande situatie

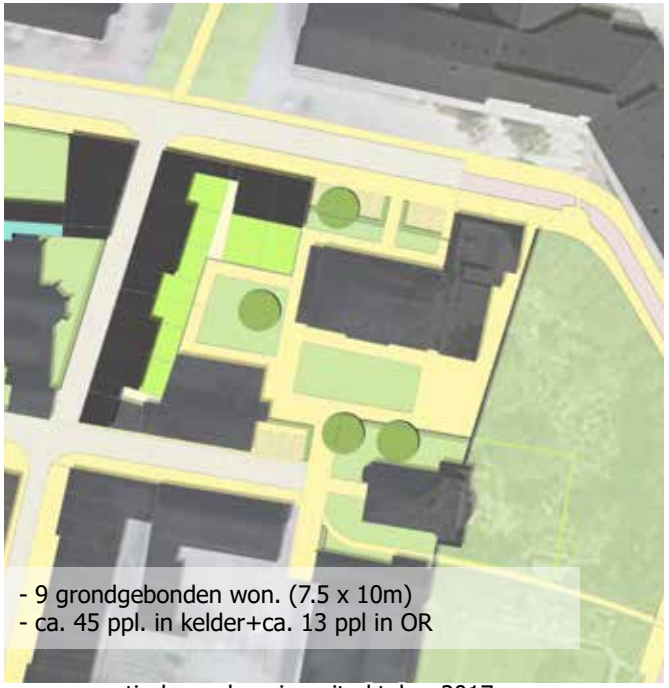

programmatische verkenning uit oktober 2017
model 1: sloop nieuwbouw Sint Anna

programmatische verkenning uit oktober 2017
model 2: sloop Sint Anna en Sint Jozef

In de Stadsmuurzone

- bijzondere bebouwingstypologie, gerelateerd aan de stadsmuur en aan de stadsmuurtoren
- bijzondere woonvorm of andere functies toepasbaar
- grotere bebouwingsvoetprint; 3 tot 4 lagen
- stadsmuur zichtbaar door niet overal tegenaan te bouwen
- sloop garage kapel Sint Elisabeth
- massa op oorspronkelijke rooilijn
- nokrichting in basis evenwijdig aan stadsmuur
- dakontwerp mag afwijkend zijn van de rest van het plangebied
- individuele indeling niet wenselijk om de grotere schaal van de bebouwing te benadrukken

In de Grachtenzone

- geen bebouwing toegestaan
- achtertuin pastorie als privé-eiland in het gebied
- buiten privé-ruimte van de stadsmuurwoningen toegestaan, mits in de vorm van vlonders boven huidig maaiveld (als balkons)
- collectieve tuin met open karakter vanuit park en openbaar gebied
- ruimte voor klimaatadaptatie

Sfeer

- materialen baseren op de historische bebouwing in de omgeving, zoals baksteen, pleister en dakpannen
- andere materialen toegestaan die passend zijn in middeleeuws context, m.n. in de Stadszone
- kleuren baseren op de historische bebouwing in de omgeving: donkerrood, -bruin (metselwerk), wit/beige/oker/licht grijs (pleisterwerk)
- andere kleuren toegestaan in de Stadsmuurzone
- afwerking- en detailleringsniveau vergelijkbaar met historische bebouwing uit de omgeving
- eigentijdse architectuur i.p.v. historiserend

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

4. Mariaschool - Parochie HH Twaalf Apostelen (Stichting Beheer R-K Erfgoed Zutphen)

Programma

- invulling met maatschappelijke (huur-)functie – benedenverdieping kinderdagverblijf de Morgenster
- parkeren uit het zicht binnen totale gebiedsontwikkeling oplossen (ondergronds of in directe omgeving als gezamenlijke inspanning)

Ambities: verduurzaming waardevolle historische bebouwing

Ruimtelijke opzet

- behoud waardevolle historische bebouwing
- aanbouw eventueel slopen
- tuin deels toegankelijk vanuit openbaar gebied d.m.v. informeel voetpad
- parkeren combineren/delen met Sint Elisabeth

Sfeer

- renovatie bebouwing met respect voor de oorspronkelijke architectuurstijl
- groen karakter binnengebied in tuin en parkeerplaatsen

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

5. Sint Elisabethlocatie – Ons Huis

Programma

- wonen met een plus, voor ouderen
- ook geschikt voor aanvullende commerciële invulling (horeca) en activeitendeel, rondom stadsmuurtoren
- parkeren en fietsvoorziening op eigen kavel
- nieuwe woningen op begane grond hebben kleine privé tuinen; het hofje aan de voorzijde is openbaar toegankelijk
- fysieke Oost-West verbinding over stadsmuur heen of op de bestaande doorbraakplek

Ambities: circulair bouwen, energietransitie en klimaatadaptatie

Ruimtelijke opzet

In de Stadszone

- in de hofjes bevindt zich een beperkt aantal parkeerplaatsen en een fietsenstalling
- informele route tussen de binnengebieden en het openbare gebied, ook richting de binnen-stad
- de route tussen de binnengebieden loopt buiten het privé-deel
- het eind van de Geweldigershoek is geen verkeersplein maar heeft de kwaliteit van een verblijfsruimte

In de Stadsmuurzone

- met de renovatie van het complex wordt de stadsmuur beter zichtbaar gemaakt, met name rondom de stadsmuurtoren
- rondom de stadsmuurtoren bevindt zich een openbare functie
- overdag is de verbinding naast de stadsmuurto-

complex Sint Elisabeth vanuit Noord-Oost gezien - bron: Ons Huis

achtertuin Sint Elisabeth met links daarvan de kapel - bron: Ons Huis

achtertuin Sint Elisabeth vanuit de verdieping van het complex gezien - bron: Ons Huis

ren door het complex open
- de begane grond van het complex wordt ingericht met appartementen aan de stadszijde en aan de stadsmuurzijde

In de Grachtenzone
- collectieve tuin met open karakter vanuit park en openbaar gebied
- langzaamverkeerroute naar het winkelgebied en Polsbroek
- ruimte voor klimaatadaptatie

Sfeer
- de inrichting van het parkeren en de uitvoering van de fietsenstalling passend in de sfeer van de groene hofjes
- het voorplein heeft een groene uitstraling
- de appartementen aan de begane grond hebben eigen individuele tuinen
- verharde buitenruimte ingericht met materiaal dat past met middeleeuwse sfeer
- verharde buitenruimte ingericht met materiaal dat geschikt is voor mindermobiele gebruikers
- Berkeloever is groen en voor het zicht open gehouden

6. Kapel – Ons Huis

Programma
- maatschappelijke functie is medio 2020 ingevuld (bv. cultuur, ontmoeting)

Ruimtelijke opzet
- behoud kapel

Sfeer
- renovatie bebouwing met respect oorspronkelijke architectuurstijl

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

7. Buitenruimte: straten - Gemeente Zutphen

Programma

- voetgangersgebied met beperkt en enkel lokaal gericht gemotoriseerd verkeer
- route voor grondstoffenophaaldienst mogelijk houden
- route om mensen af te zetten mogelijk houden
- parkeren zoveel mogelijk uit het straatbeeld (binnen bouwblokken of in directe omgeving)
- voor parkeren ook naar Basseroord kijken
- langzaamverkeer-verbindingen met omgeving

Ambities: verduurzaming, energietransitie en klimaatadaptatie

Ruimtelijke opzet

- doodlopende straten voor gemotoriseerd verkeer richting het oosten
- oorspronkelijk breedte van de straatprofielen herstellen (dus smaller)
- molgoten voor afwatering naar parkgebied
- stadsmuurstoren als overgang naar parkgebied

waterbegeleiding naar Parkzone zoals in de Oude Stad

stenige uitstraling met informeel verticaal groen

cleantech straatmeubilair - bron: Flexsol Solutions

materialisering passend in historische binnenstad en confortabeel qua gebruik

Sfeer

- vaak zijn de stenige ruimten, in tegenstelling tot de hofjes, de Grachtenzone en de Parkzone, nooit groen geweest; vergroening moet hier goed afgewogen worden tegen de historische waarden, en met zorg ontworpen worden
- overgang Stadszone-Parkzone versterken door stadsmuur en stadsmuurtoren vanaf het westen zichtbaar maken
- overgang Stadszone-Parkzone versterken door andere materialen voor binnen en buiten te gebruiken
- materialen passend bij historie en comfortabel in gebruik

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

8. Buitenruimte: oostelijke Grachtenzone – (Gemeente Zutphen /) Stichting ter ondersteuning van de Vrije Scholen Zutphen en omstreken / Ons Huis

Programma

- primair als openbaar (grachten-)park
- ruimte voor privé-tuinen en ander intensief groengebruik
- langzaamverkeer-verbindingen door het gebied en met de omgeving

Ambities: energietransitie en klimaatadaptatie

Ruimtelijke opzet

- stadsmuur beter zichtbaar maken
- functie poorten beter beleefbaar maken, verblijfskwaliteit vergroten
- bestaand laag maaiveld houden
- kansen voor waterberging en verkoeling
- zicht op de Grachtenzone vanaf Isendoornstraat en vanaf de Berkel herstellen
- voormalige gracht eventueel terugbrengen en met de bestaande waterstructuur verbinden
- langzaamverkeer-route naar park vanuit vrijeschoollocatie
- langzaamverkeer-route naar binnenstad vanuit Sint Elisabeth
- de tuin van Sint Elisabeth is in 2020 is opgeknapt (geen nieuwe uitvoering de komende jaren). De herinrichting heeft geresulteerd in een openbare plek met uitzicht op de Berkel en de Berkelruine (Grachtenzone vanaf de stad beter zichtbaar)
- onderdeel van het rondje “stadsmuur”

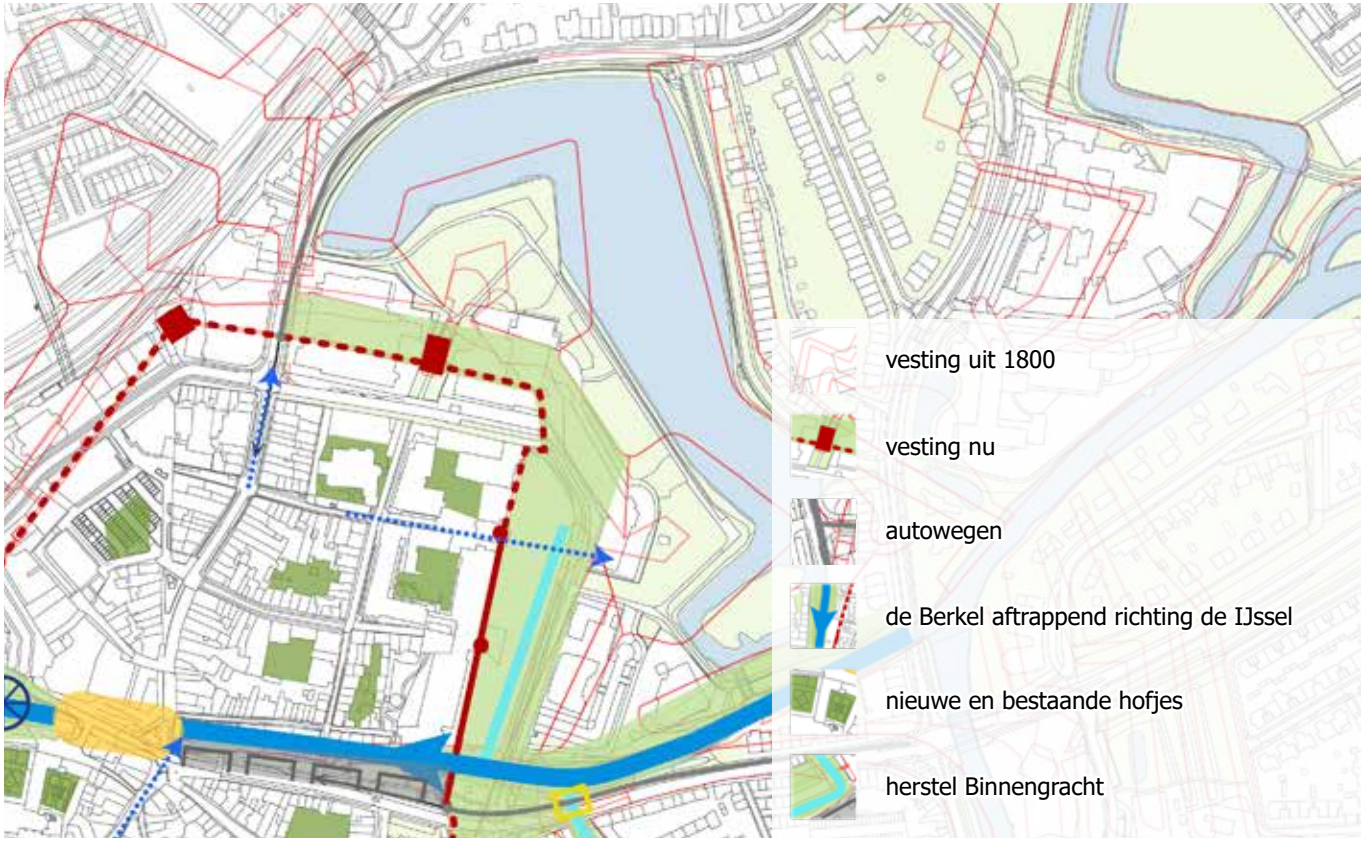

Sfeer

- ingetogen karakter
- klimaatlong toevoegen aan de middeleeuwse binnenstad
- balans tussen collectief gebruik en groene afgeschermde eilanden voor privégebruik
- overgang Stadszone-Parkzone versterken door stadsmuur en stadsmuurtoren vanuit het oosten zichtbaar maken
- overgang Stadszone-Parkzone versterken door inrichting van de grachtenzone anders te maken dan in de Parkzone
- zoveel mogelijk afkoppelen en regenwater via molgoten naar het stadswater voeren
- water en groen toevoegen in overwegend stenen gebied, meer gradiënten en leefgebieden voor stadsflora- & fauna
- tuinlint inrichten als gecultiveerde natuur: bomengaard, bloementuin, moestuin
- materialen en beplantingen passend bij historie en groene setting
- klimaatveranderingen in de inrichting van de openbare ruimte zichtbaar maken (bewustmaking, educatie)

belangrijke stedelijke ruimtes

(regen)water geleiding

herstel bebouwde randen

poort en verblijfsruimtes

herstel bomenstructuur

(iconische) watermolen

6. STEDENBOUWKUNDIGE UITGANGSPUNTEN EN BEELDKWALITEIT PER DEELGEBIED

9. Buitenruimte: Parkzone en noordelijke Grachtenzone - Gemeente Zutphen

Programma

- historie beter beleefbaar maken
- primair uitloopgroen voor de binnenstad, stedelijke parkfunctie
- vindbaarheid (zichtbaarheid) en toegankelijkheid (verbindingen) verbeteren

Ambities (uit Vesting van de Toekomst): verduurzaming, energietransitie en klimaatadaptatie

Ruimtelijke opzet

- oorspronkelijke vorm van de bastions en van de gracht zoveel mogelijk herstellen
- bomenstructuur behouden of herstellen
- strakke taluds van de oevers aan de binnenzijde van de gracht versus ecologische oevers aan de buitenzijde
- meer ruimte voor het park bij de schoolgebouwen dan in huidige situatie
- ingangen van het park verbeteren, vanaf de Burgemeester Dijckmeesterweg en vanaf de Isendoornstraat
- begeleiding naar Spaanse poort verbeteren
- betekenis Spaanse poort vergroten door water te herintroduceren
- water als overgang tussen openbaar en privé groengebieden
- gebied bij Stedelijk Lyceum meer transparant/doorlatend maken
- aansluiten op wandelroutes in omgeving (Berkel en Linie van Coehoorn)
- continue verbindingen tussen bastions (water, (vlonder-)paden)
- vaarverbinding verbeteren

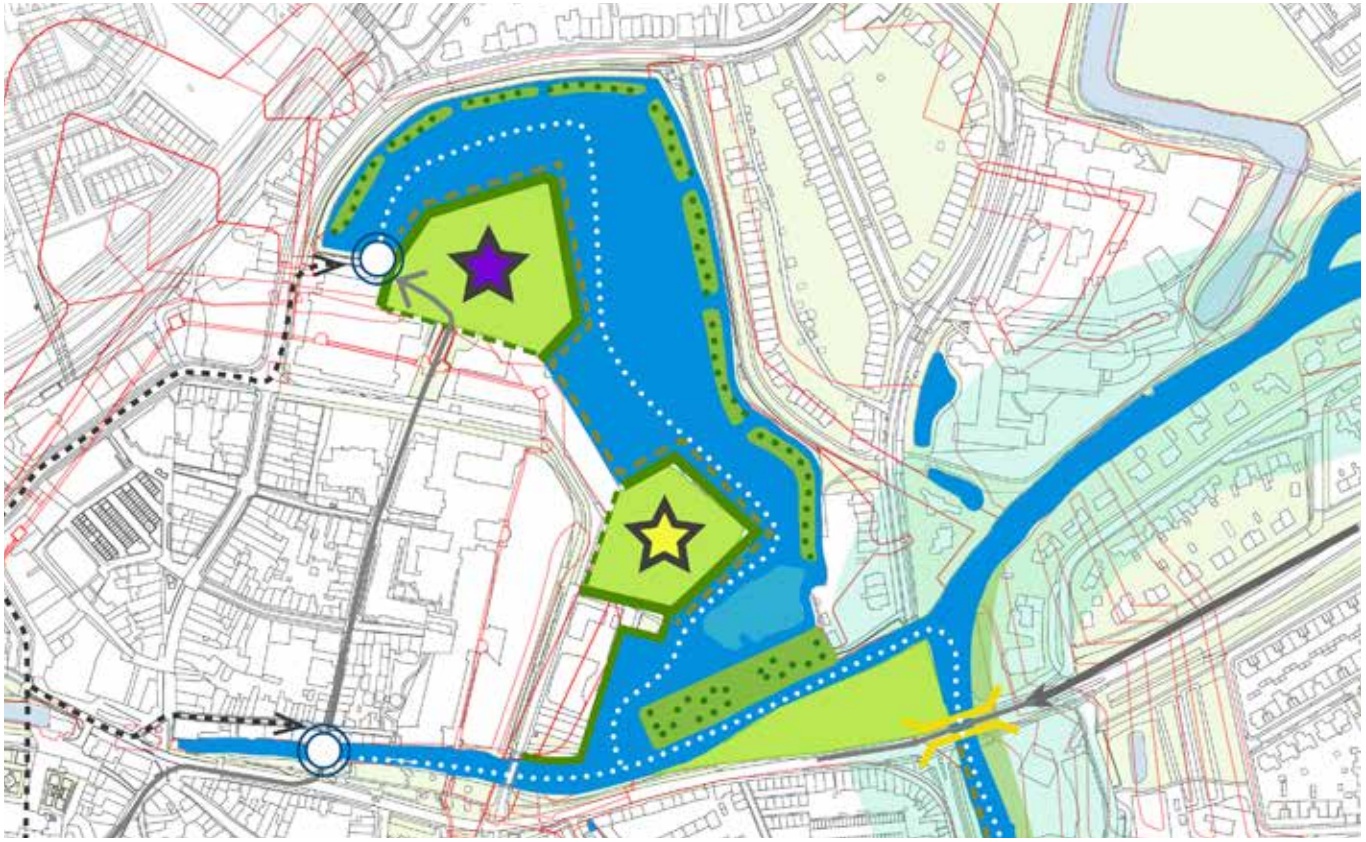

Sfeer

- 16e-17e eeuwse vestingssfeer van het park herstellen
- onderdeel van de blauwe en groene ketting
- publiek karakter en publieke trekker
- beleving van het water vergroten als robuust structuurelelement
- gemeentelijke ambities over biodiversiteit, klimaatadaptatie en energietransitie goed zichtbaar maken
- materialen en beplantingssortiment passend bij historie en groene setting

ravelijn

bastion met strakke groene taluds

wegen

ecologische eilandzone

opstappunt fluisterboot

bijzondere (ongebouwde) functie

herstel bebouwde randen

watermolen

warmteoverdrachtstations

vlonderstructuur

Ecologische Verbinding Zone

7. UITVOERINGSSTRATEGIE

De uitvoering van de organische gebiedsontwikkeling Klein Vaticaan is al begonnen. De toren van de Sint Janskerk is gerestaureerd met veel aandacht voor erfgoed, communicatie en onderwijs. Het Sint Elisabeth is intern verbouwd, gericht op wonen met een plus, de glazen verbinding is verwijderd en de tuin aan de grachtzijde is heringericht. Het is goed hier te beginnen met een terugblik wat er tot nu toe gedaan is. Daarna worden de diverse ontwikkelingen beschreven en een doorzicht naar de toekomst gegeven.

Proces tot nu toe

De gebiedsontwikkeling Klein Vaticaan is ontstaan rond 2015. De vier partijen vonden elkaar in het idee dat er kansen liggen voor een hoge gebiedskwaliteit in een gebied dat dat nu niet heeft. Ook was er het besef dat uitvoering van de diverse plannen alleen gebiedskwaliteit brengt als er samengewerkt wordt aan integrale beelden, kwaliteiten en kaders.

Op basis van een gemeentelijk ideeënboek – met ideeën die niet zomaar uitvoerbaar zijn maar wél laten zien welke kansen er liggen – zijn drie gebiedspartijen, eigenaren, met de gemeente als facilitator, bij elkaar gaan zitten.
Het partnerschap kenmerkt zich van het begin af aan door drie principes:

- vanuit waarden naar belangen denken (in plaats van andersom)
- zowel een volgordelijk gefaseerd proces als parallele processen van begin af aan in samenhang
- partnerschap als methode (in plaats van belangenbehartiging)

Toen eind 2017 de stedenbouwkundige invullingsvisie was afgerond, en begin 2018 de intentieovereenkomst is getekend, is het proces een nieuwe fase ingegaan, waarbij de gemeente, behalve facilitator, ook actieve partij werd.

In de daar op volgende periode is er veel gebeurd: intensieve samenwerking met de TU Delft en de provincie, restauratie van de toren van de Sint Janskerk, verbouw van delen van het Sint Elisabeth en het opstellen van een stedenbouwkundige en landschapsstudie voor het vrijeschoolcomplex.

In 2019 werd duidelijk dat stedelijke transformaties binnen handbereik kwamen en dat een Structuurbeeld nodig was om een aantal belangrijke kaders helder te maken. Daarmee werd ook duidelijk dat nagedacht moest worden over de vorm van samenwerken in de uitvoeringsfase.

De intrinsieke voortdurende wens van de partijen om integraal te werken ging daarbij wringen met de wens om slagvaardig te kunnen uitvoeren op ‘kavelniveau’.

Gebiedsontwikkeling

Het Klein Vaticaan heeft, als het gaat om de fase richting uitvoering, veel kenmerken van
een organische gebiedsontwikkeling:

- geleidelijk oppakken van projecten in plaats van alles in één keer
- projecten met een kleine schaal (enkele tientallen tot maximaal 100 meter)
- zowel processen als projecten
- geen eindbeeld maar een ontwikkelstrategie op kwaliteiten, programma en beeld
- meer kleinschalige ontwikkelende partijen dan grote projectontwikkelaars
- gemeente zowel faciliterend als uitvoerende partij
- ontwikkeling en beheer lopen door elkaar

Bij een organische gebiedsontwikkeling past het dat partijen los van elkaar hun projecten realiseren, terwijl ze zich wel rekenschap geven van samen afgesproken kaders en kwaliteiten, en regelmatig sparren en afstemmen over hoe projecten elkaar en het gebied versterken.
Voor het Klein Vaticaan betekent organische gebiedsontwikkeling:

- elke partij heeft een direct belang in het eigen initiatief, en investeert zelf in het eigen belang én in het bijdragen aan het gemeenschappelijk belang
- partijen zijn in staat om risico’s te nemen en hun eigen business case rond te krijgen
- waar mogelijk een beroep doen op subsidies, flexibiliteit in regelgeving (bv. parkeernorm) en woningcontingenten
- sturing vindt plaats op hoofdlijnen: toetsen op de bijdrage aan gedeelde doelen en samen geformuleerde kwaliteiten, in plaats van op eindbeelden en maximaal denkbare kwaliteiten
- het herstellen van een rooilijn met bebouwing van een acceptabele kwaliteit is altijd nog beter dan het niet ingrijpen in de gebiedskwaliteit omdat ambities of onhaalbare eindbeelden verlammen
- de gemeente geeft initiatiefnemers duidelijke

condities: waar moet in elk geval aan worden voldaan, wat doet de gemeente

- ruimtelijke ontwikkeling beschouwen als een proces (meer dan als een project). Het Structuurbeeld biedt de kaders – de doelen en kwaliteiten waar een ontwikkeling aan bijdraagt. De gemeente is actief in visieontwikkeling, vooral in de advisering in de visieontwikkeling door de partijen. Waar nodig faciliteert de gemeente een gebiedsgerichte verdieping/uitwerking.
- de gemeente heeft niet voor het gehele gebied een actief grondbeleid/grondexploitatie
- initiatief overstijgende opgaven, zoals het aanleggen van openbare ruimte en infrastructuur, moeten deels op een andere wijze georganiseerd en bekostigd worden. Voor de gemeente is een financieel gebiedsontwikkelingskader nodig, waarin in hoofdlijnen duidelijk wordt hoe de eigen exploitatie bijdraagt aan ingrepen in de openbare ruimte, gezamenlijk parkeren etc., welke ingrepen door andere begrotingen gedekt worden, wat de verwachting is van de bijdrage van projecten van andere partijen en hoe cofinanciering vanuit provincie en Rijk worden ingeschat.
- in organische gebiedsontwikkeling wordt doorgaans een flexibel bestemmingsplan als wenselijk beschouwd. Voor het gros van de ontwikkelingen in Klein Vaticaan geldt dat er sowieso een ruimtelijke procedure moet worden gevoerd om de ontwikkeling te regelen. Belangrijk is dat aanvragen door initiatiefnemers goed door de gemeentelijke organisatie heen worden geleid en binnen de geest van het Structuurbeeld worden afgehandeld.

Ontwikkelingen op de korte termijn (ca. 5 jaar)

Zoals aangegeven trekken de partijen de ontwikkelingen zelf en zorgen ze zelf voor financiering. Daarbij is soms afstemming nodig met de andere partijen. De partijen willen zichzelf en elkaar scherp houden op het gebied van energietransitie, klimaatbestendigheid en circulair bouwen.

ONS HUIS

1. is bijna gereed met het realiseren van het wonen met een plus in het Sint Elisabeth, het herinrichten en deels toegankelijk maken van de tuin voor de bezoekers van Sint Elisabeth en een maatschappelijk relevante invulling van de kapel. Ons Huis heeft na deze werkzaamheden geen plannen voor concrete investeringen.

SOVSZO

1. verkoopt de voormalige pastorie die transformeert van maatschappelijk naar wonen met een maatschappelijke component
2. werkt voor het schoolterrein plannen uit waarbij het de bedoeling is dat de (monumentale) gebouwen woonfuncties krijgen en dat er nieuwbouw van woningen plaats vindt op de historische rooilijnen langs de Isendoornstraat en de Dieserstraat en bij de stadsmuur
3. gaat kijken naar en ideeën ontwikkelen voor de herinrichting van de tuinstrook gelegen tussen de voormalige pastorie, de schoolgebouwen en de Isendoornstraat
4. realiseert woningbouw naast Annaschool om de hofjesstructuur te accentueren

PAROCHIE TWAALF APOSTELEN

1. realiseert de bouw van een parochieel centrum bij de Sint Janskerk; dit is al volop in voorbereiding

GEMEENTE

1. realiseert een herbestemming van de Baudartiuslocatie
2. zorgt voor een herinrichting van delen van de Isendoornstraat en de Dieserstraat nadat de bouwprojecten zijn afgerond

Andere ideeën uit dit structuurbeeld (langere termijn)

Het structuurbeeld bevat nog veel meer ideeën die goed zijn om te realiseren. De financiering daarvan is nu echter nog onzeker. De partijen van het Klein Vaticaan blijven alert op het inspelen op kansen als die zich voordoen.

9. BIJLAGES
STRUCTUURKAART KLEIN VATICAAN - OKT 2017

De Nieuwstad werd als een planmatig opgezette stad gesticht, met haaks kruisende straten. Gesloten bouwblokken zijn overal in de binnenstad te vinden, maar zijn vooral kenmerkend voor de Nieuwstad.

kenmerkende gesloten bouwblokken van de binnenstad en de Nieuwstad

Binnen de gesloten bouwblokken van de Nieuwstad zijn er groene ruimtes; privétuinen, maar vaak ook semi-openbare tuinen die door poorten en informele voetspaden bereikbaar zijn. Deze binnenhoven zijn een tweede belangrijke kernmerk van het stadsdeel.

groene (semi-openbare) binnenhoven/pleinen

In de directe omgeving van het Hubertusplein heeft de wijk zijn heldere structuur verloren. Bij herontwikkeling dient op de vrijeschoollocatie een gesloten bouwblok teruggebracht te worden om de identiteit van de Nieuwstad te herstellen.

terug te bouwen gesloten bouwblok

Klein Vaticaan ontleent zijn identiteit en naam aan de verzameling van gebouwen, gerelateerd aan de Katholieke Sint Janskerk. Naast de kerk, zijn er de pastorie, de Mariaschool, de Sint Jozefschool, de Sint Annaschool, het Sint Elisabeth, het Hubertusklooster en de Elisabethkapel. De monumenten uit dat ensemble dienen behoud te worden.

te behouden panden “Klein Vaticaan”

De Nieuwstad heeft van oorsprong met een rechthoekig stratenpatroon een heldere opzet, met een stadsmuur en stadswallen hier omheen. Deze wegenstructuur bestaat nog steeds, maar is minder goed zichtbaar: de bebouwing ligt verder achter de rooilijn en veel hoekbebouwing is verdwenen.
Bij herontwikkeling is noodzakelijk de bebouwing op de oorspronkelijke rooilijn terug te brengen. Dit geldt voor de oostzijde van de Dieserstraat, ten hoogte van het bouwblok waar het vrijeschoolcomplex nog ligt, en voor de noordzijde van de Isendoornstraat.

bouwblokken terug te brengen in de rooilijn

Bij herontwikkeling is noodzakelijk de hoekpanden van het oorspronkelijke stedelijke weefsel terug te brengen. Dat geldt voor de bebouwing op de kruising Isendoornstraat-Dieserstraat, om de toegang naar de Spaanse poort en het Vogelpark te begeleiden.

terug te brengen hoekpanden Isendoornstraat-Dieserstraat

In de planmatig opgezette Nieuwstad kwamen de haaks kruisende straten uit op de eveneens geplande poorten en verdedigingstorens. Het stadsdeel stond verscholen achten de stadsmuur. De beperkte toegankelijkheid voor gemotoriseerd verkeer is kenmerkend voor de wijk.

doodlopende wegenstructuur in oostelijke richting

Er zijn weinig restanten over van de stadsmuur en de vestingwerken hebben hun samenhang verloren. Het oude tracé van de stadsmuur uit de 14e eeuw dient weer voelbaar te worden. De eerste stadsmuur werd in de 16e eeuw uitgebreid. Het tracé van de nieuwe stadsmuur dient weer voelbaar te worden.

oorspronkelijke locaties van de (deels zichtbare) stadsmuurtorens
nog zichtbare stadsmuur uit de 14de eeuw
tracé van de ondergrondse restanten van de stadsmuren uit de 14de en 16de eeuw

Om de stadsmuur of de restanten daarvan meer beleefbaar te maken is het aan te raden visuele of fysieke relaties tussen de groene ruimtes van de bouwblokken en de vestingwallen aan te leggen. Gedacht kan worden aan bebouwing los van de stadsmuur, bebouwing op palen, aan paden, belvédères of bruggen over de stadsmuur.

visuele en/of fysieke relaties binnenhoven-stadsmuur

Het stadsdeel Nieuwstad loopt tot aan het oude tracé van de stadsmuur uit de 14e eeuw. Er is geen stedelijke ontwikkeling aan de noordkant van het oude tracé. Idealiter wordt ook het park uitgebreid tot aan het oude tracé van de stadsmuur. Bij herontwikkeling en herinrichting aan de noordzijde van de Isendoornstraat ligt de Spaanse poort op de begrenzing tussen stad en park.

te versterken betekenis van de Spaanse poort

De zone tussen de stadsmuur uit de 14e eeuw en de stadsmuur uit de 16e eeuw ligt in het park. Deze zone is groen ingericht, eventueel met water zoals het in de 16e eeuw nog het geval was. Het is een geschikte locatie voor functies (kleine of onbebouwde voorzieningen) die passend zijn bij het karakter van een stadspark en die de levendigheid van de Nieuwstad ondersteunen.

blauwe/groenblauwe invulling Grachtzone

Omdat de openbare ruimte van het middeleeuwse stadsdeel van oorsprong beperkt was, met smalle wegen, moet het parkeren op straat voorkomen worden. Alternatieven voor deels in de binnenhoven parkeren of in parkeergarages zijn onderzocht.

mogelijke toegang naar (ondergrondse) parkeervoorziening

De Nieuwstad hoort, samen met de omgeving Broederenklooster en Basseroord, bij een groter stadsdeel. Het stedelijke weefsel (routes, ruimtes, pleinen en informele paden door de bouwblokken heen) wordt waar mogelijk naar de directe omgeving verlengd. Nieuwe verbindingen voor langzaamverkeer worden in de oost-westelijke richting gecreëerd en vanuit het plangebied naar het park toe aangelegd.

langzaamverkeer netwerk

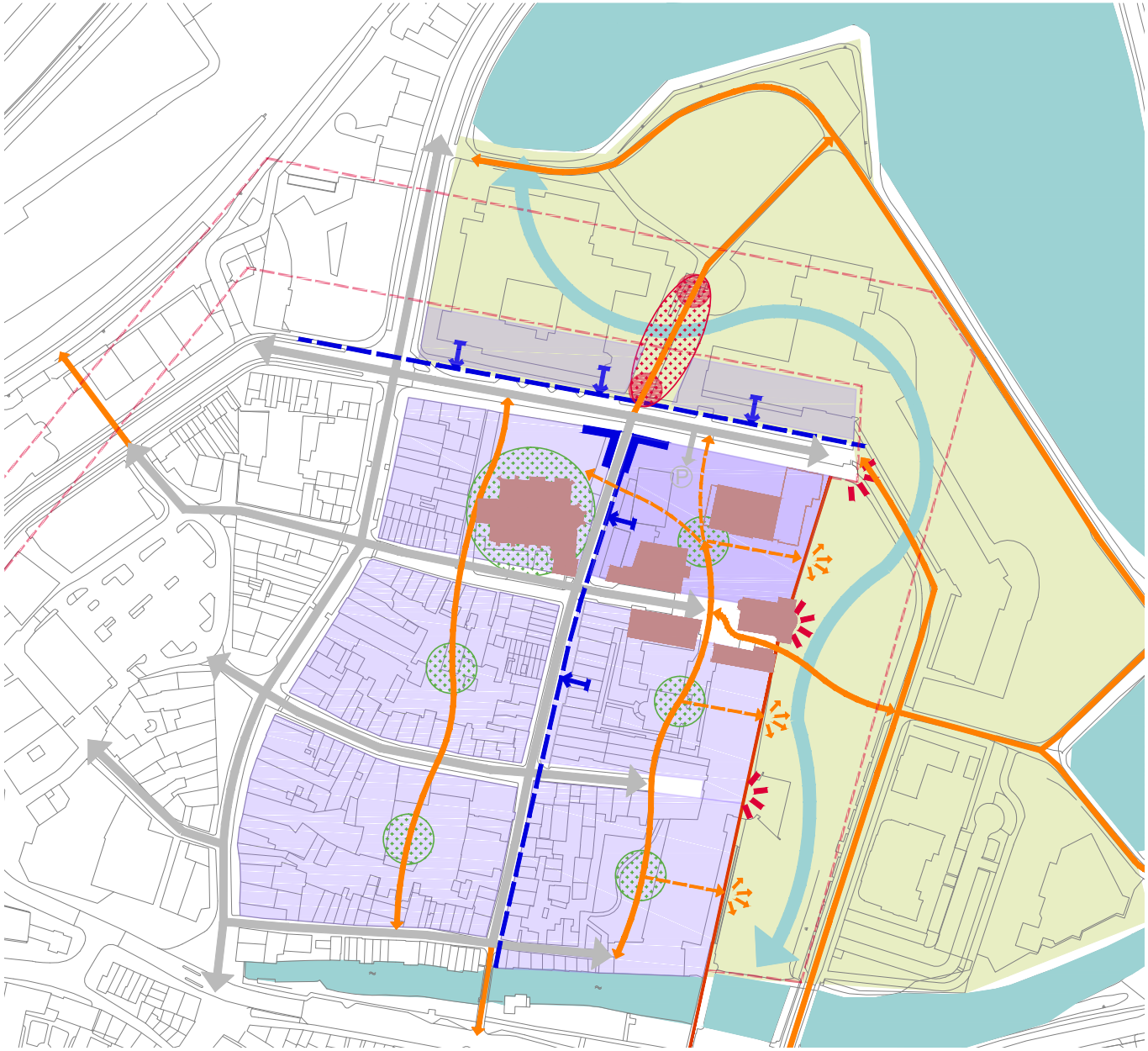

9. BIJLAGES
HISTORISCHE ONTWIKKELING

Omstreeks 1250

De Nieuwstad werd door de Gelderse Graven als een planmatig opgezette stad gesticht, met haaks kruisende straten die op de eveneens geplande poorten en verdedigingstorens uitkwamen. De nieuwe stadsstichting had reeds in 1272 een eigen parochiekerk, de Nieuwstadskerk, nu Sint Janskerk. De eerste verdediging bestond uit aarden omwalling die in de eerste decennia van de 14de eeuw vervangen werd voor een stadsmuur. De stadsmuur telde twee poorten, de noordelijke hoofdpoort Nieuwstadspoort aan het eind van de Dieserstraat en de Olypoort aan het eind van de Gasthuisstraat. Verder waren er zeven halfronde waltorens en twee overhoeks geplaatste vierkante hoektorens.

Johan Blaeu, 1649

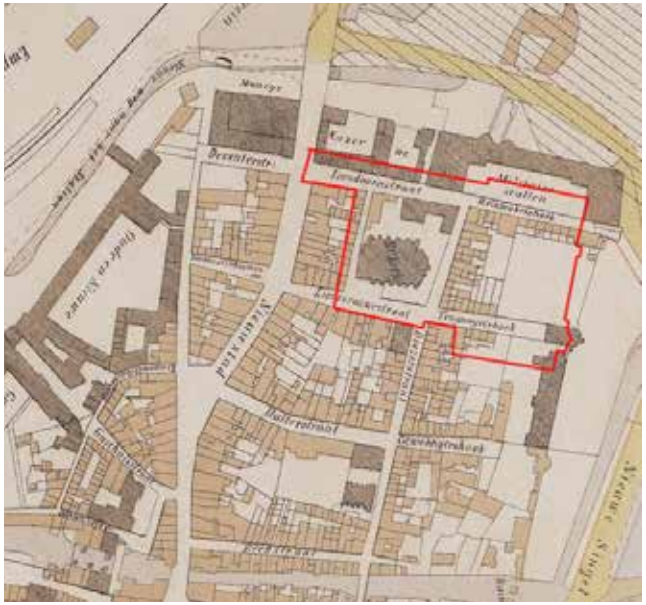

1878

Omstreeks 1450

Aan oostzijde van de Dieserstraat stonden tussen de Tengnagelshoek en de Isendoornstraat, de huidige nieuwbouwlocatie van het vrijeschoolcomplex, zeven huizen waarvan een aantal er tot 1976 hebben gestaan. De kerkmeester van de Nieuwstadskerk woonde daar.

Omstreeks 1650

Welgestelde burgers woonden in de Dieserstraat. Door de vernieuwing van de vestingwerken moest de hoofdpoort in 1616 verplaatst worden van de Dieserstraat naar de Nieuwstad; er werd een poort in het Isendoornklooster gemaakt. De Dieserstraat werd een onbetekenend achterafstraatje en later zelfs een achterbuurt.
Vanaf 1625 zijn het Oude en Nieuwe Gasthuis gevestigd tussen stadsmuur en Nieuwstad.

Omstreeks 1850

Het complex van het Oude en Nieuwe Gasthuis is steeds verder uitgebreid. In 1789 is de poort naar het Gasthuiscomplex gebouwd.
De zeven middeleeuwse huizen tussen Tengnagelshoek en Isendoornstraat waren verbouwd tot achttien kleine woninkjes, bewoond door zeer kinderrijke katholieke gezinnen.
In 1934 werd de oude kerkmeesterswoning gesloopt ten behoeve van een schoolplein voor de in 1909 gebouwde Sint Annaschool aan de Tengnagelshoek.

transformatie van de woningen aan de oostkant van de Dieserstraat in de loop van de tijd

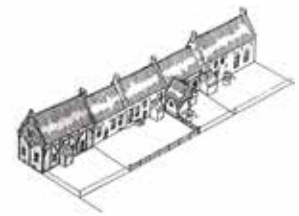

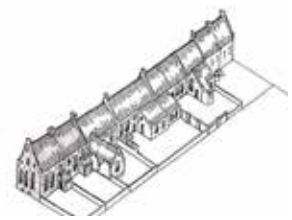

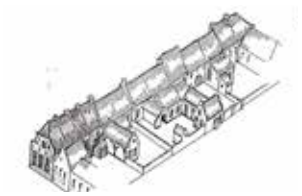

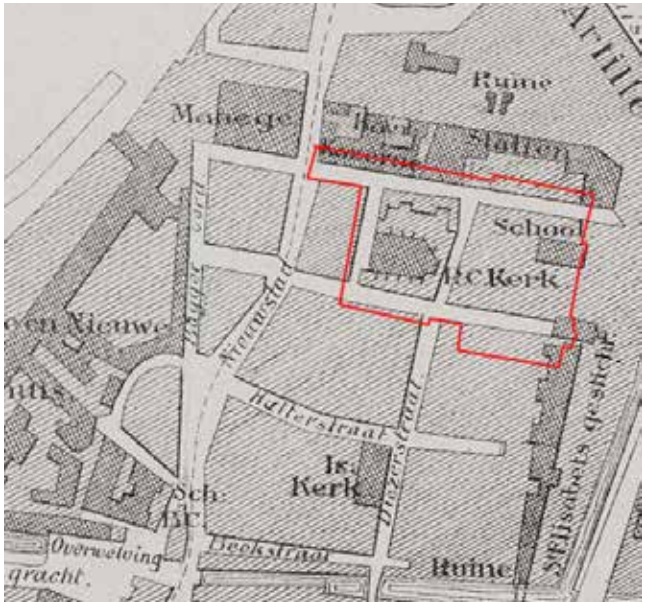

1901

Omstreeks 1850 - 1950

In de bloeitijd van het nieuwe katholicisme hoorden bij het gebied Klein Vaticaan: het Hubertusklooster (gesloopt 1991, nu Hubertusplein), de Nieuwstadskerk/Sint Janskerk, met concistoriekamer etc., de scholen Jozefschool (Isendoornstraat), Annaschool en Mariaschool (Tengnagelshoek), de pastorie (Tengnagelshoek), de Elisabethkapel (tegen Sint Elisabeth), het Sint Elisabeth, oorspronkelijk een katholieke zorginstelling.
De huizenblokken aan de oostzijde van de Dieserstraat werden in 1976 gesloopt (vrijeschoollocatie). In 1934 werd de oude kerkmeesterswoning gesloopt ten behoeve van een schoolplein voor de in 1909 gebouwde Sint Annaschool aan de Tengnagelshoek.

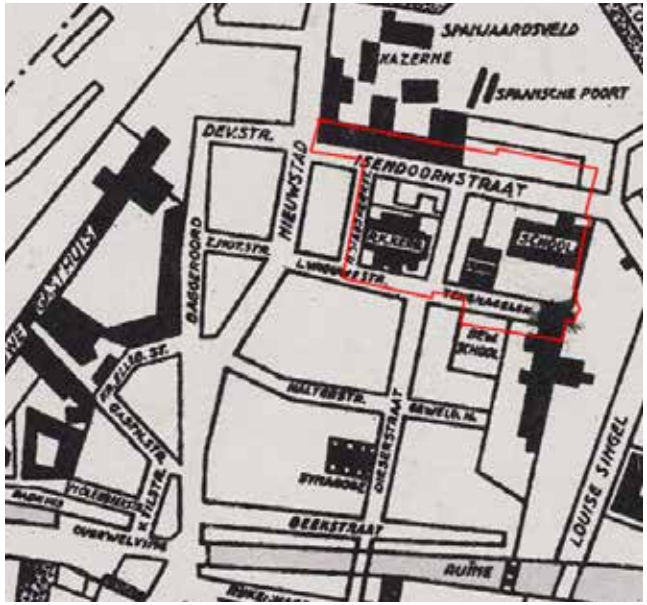

1941

Tweede Wereld Oorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is de structuur nog grotendeels hetzelfde als begin 20e eeuw. In het najaar van 1944 wordt Zutphen zwaar getroffen. Er ontploft een munitietrein en Zutphen wordt gebombardeerd. Het gebied rond het station raakt zeer beschadigd. Onder meer het Gasthuis, maar ook panden rond de Rozengracht zijn beschadigd. Het Gasthuis wordt in 1947 gesloopt vanwege de zware beschadigingen.

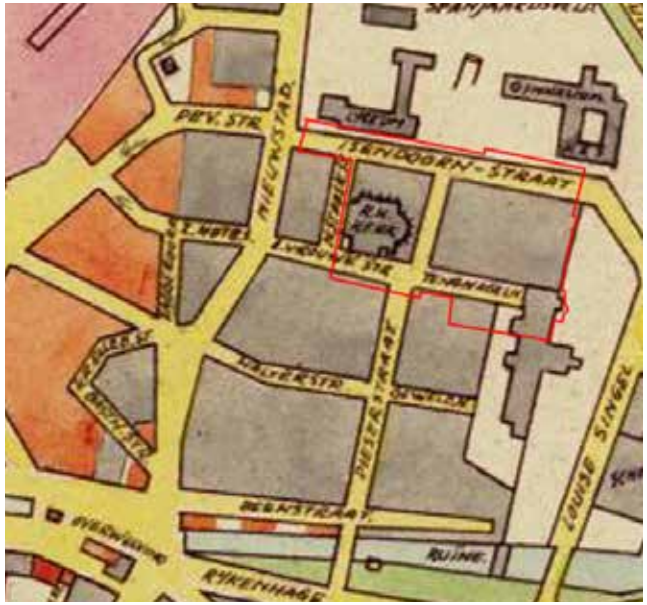

1955

Omstreeks 1950

In de periode van 1954-1963 wordt het nieuwe ontwerp voor de stationsomgeving uitgevoerd (met radiale lijnen vanaf het station). Rondom de Berkel wordt veel bebouwing gesloopt (Molengracht en Rijkenhage) om ruimte te maken voor het verkeer. Het schoolgebouw wordt gehandhaafd in de wederopbouwplannen.
In 1976 werden de andere inmiddels totaal verkrotte woningen aan de oostkant van de Dieserstraat uit het rijtje van zeven gesloopt.

9. BIJLAGES
STRUCTUURKAART VISIE VAN DE TOEKOMST

STADSMUUR

HISTORISCH RONDJE
INGETOGENHEID
GROENE LONG

- vesting uit 1800
- vesting nu
- autowegen
- de Berkel aftrappend richting de IJssel
- nieuwe en bestaande hofjes
- herstel Binnengracht
- belangrijke stedelijke ruimtes
- (regen)water geleiding
- herstel bebouwde randen
- poort en verblijfsruimtes
- herstel bomenstructuur
- (iconische) watermolen

BASTIONS EN GRACHTEN

BLAUWE EN GROENE KETTING
ROBUUSTHEID
PUBLIEKE TREKKER

- ravelijn
- bastion met strakke groene taluds
- autowegen
- ecologische eilandzone
- opstappunt fluisterboot
- bijzondere (ongebouwde) functie
- herstel bebouwde randen
- watermolen
- warmteoverdrachtstations
- vlonderstructuur
- Ecologische Verbinding Zone

LINIES

NIEUWE GROENE WANDELING
SOCIALE COHESIE
INNOVATIE-RING

- park- en wandelstructuur - bestaand
- park- en wandelstructuur - nieuw
- bestand water
- autowegen
- langzaamverkeersverbinding
- poort inrichting

FORTEN EN RIVIERENFRONT

STENIGE VESTING
GROTE SCHAAL
RIVIERENDYNAMIEK

- haven
- voetgangerszone - verhard
- wandelgebied - groen
- waterstructuur
- groene oevers aan de buitenzijde
- strakke randen van de vesting
- autowegen
- langzaamverkeer verbinding
- water uitlaatpunt
- smalle windturbines als kunstobject

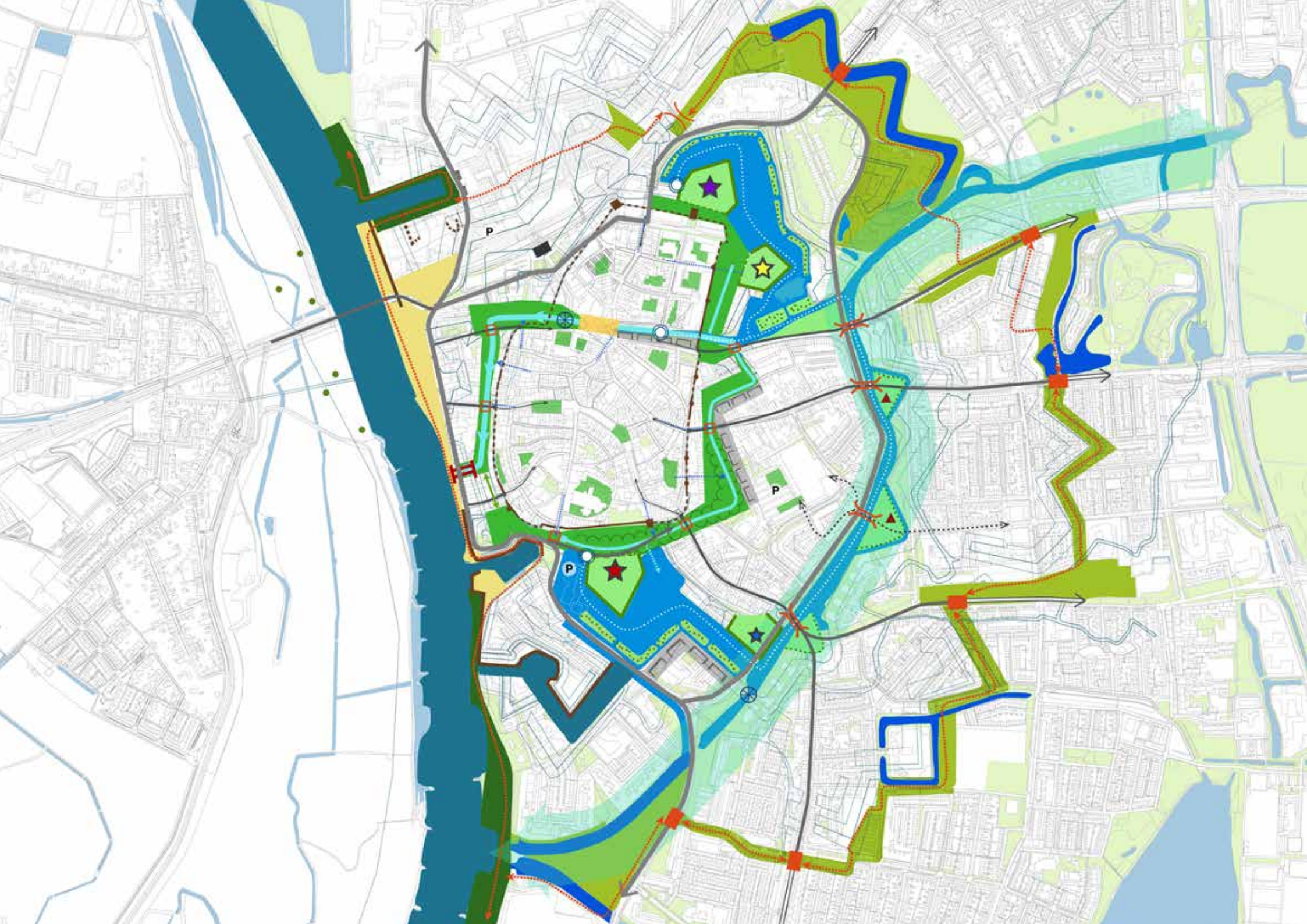
P
P
P

STADSMUUR

Wat/waar
- Middeleeuwse gordel met centrum: stadsmuurgerelateerd, 1200-1550
- Natuurlijk reliëf rivierduin
- Nu smalle groene vesting zones, soms met restanten water en stadsmuurresten
- Inclusief Paardenwal en Boompjeswal als hybridevorm tussen “Stadsmuur” en “Bastions”
- Uniek: groen lint in de binnenstad, hofjes, pleinen

Hoofddoelstelling
- Zonering muur - groen - gracht – vestingwal als leidend principe hanteren
- Klimaattuinlint: verkoeling in de ‘warme’ stad en opvang regenwater bij hevige buien
- Toevoegen kleinschalige groene en blauwe oases
- Toevoegen (speel-)water
- Regenwater optimaal benutten voor de grachten

BASTIONS EN GRACHTEN

Wat/waar
- Vesting in Oud Nederlands Stelsel uit 1591-1625: bastions, ravelijnen, brede grachten zoals Vispoort- en Grote Gracht
- Nu veel water en parken

Hoofddoelstelling
- Water gebruiken als leidende structuur, groen inzetten om de zone robuust te versterken tot stelsel van klimaatparken
- Water en vestingwerken beleven vanaf oevers, vlonders en vaarroutes
- Betekenis geven aan de afzonderlijke bastions
- Nieuwe verhouding zoeken tussen infra (stadsring), de functionele betekenis en de beleving van de vesting
- “Stuwmeer” functie vesting inzetten voor energie-opwek
- Ecologische Verbinding Zone-functie Berkel/Hoofdgracht realiseren

LINIES

Wat/waar
- Gordel van de Linies: Nieuw Nederlands Stelsel uit 1700-1800
- Nu versnipperde relicten in buitenwijken, soms groen, soms blauw, soms rood; alleen Linie van Coehoorn heeft herkenbare kwaliteit

Hoofddoelstelling
- Linie als object en als thema weer in de wijken herkenbaar en beleefbaar maken
- Delen fysiek verbinden en waar mogelijk water terugbrengen
- Inzetten als continue wandel-/sportstructuur
- Inzetten voor woonkwaliteit en identiteit: vesting als klimaatzone tussen samenhangende buurten

RIVIERENFRONT

Wat/waar
- Stapeling van vesting in Oud en Nieuw Nederlands Stelsel uit 1591-1800: rivier-gerelateerd
- Cabinetgracht

Hoofddoelstelling
- Stenen riviervesting met IJsselfort(en) als continu verdedigingswerk beleefbaar maken
- Continue groen-blauwe klimaatpromenade over de historische stenen vesting
- Riviervesting als hoogwaterbescherming én verkoelende uitloop voor de stad
- Hoornwerk als ‘IJsselfort’ weer beleefbaar/herkenbaar (aanhaken op beleving IJsselkade)

	STADSMUUR	BASTIONS EN GRACHTEN	LINIES	RIVIERENFRONT
HISTORIE	• Muurelementen herstellen, stadsmuur zichtbaar maken • Stadsmuur optimaal toegankelijk maken • Historisch water herstellen: Binnengracht bij Boompjeswal/Paardenwal, Isendoornstraat, Spaanse poort • Groene binnenstadslint herstellen • Functie poorten beter beleefbaar maken, verblijfskwaliteit vergroten • Onderzoeken: terugbrengen of visueel maken watermolen als icoon op de overwelving	• Beleving en herkenbaarheid van de bastions versterken • Vorm van de strakke taluds van de bastions herstellen • Natuurlijke oevers aan de buitenzijde van de vesting maken • Waar mogelijk ravelijnen in de Hoofdgracht herstellen • Bastions en ravelijnen herkenbaar maken als verdedigingswerk door plaatsen van kanonnen • Grachtwater optimaal in oppervlakte herstellen • Overgang buiten-binnengebied beter zichtbaar maken	• Vestingthema leidend maken bij ruimtelijke ingrepen in deze gordel • 19e-eeuwse Buitensociëteit in samenhang met groene/blauwe vestingomgeving respecteren en herpositioneren met de 19e-eeuwse kwaliteit van de openbare ruimte als leidend thema	• Herinrichtingen eenduidig materialiseren met de IJsselkade als richtsnoer • Voormalige scheepswerf Cabinetgracht weer betekenis geven door vestingwater weer in visueel contact te brengen met de IJssel • Vispoortgracht en Cabinetgracht weer met elkaar verbinden – visueel en/of waterstaatkundig. Dit versterkt de beleving van het Hoornwerk als fort
STRUCTUUR	• Herontwikkelen Binnengracht: verbinding en samenhang van het vestingwater en -groen en van de nu losliggende stadsdelen in de binnenstad (Spittaalstraat, Polsbroek, Laarstraat) • Doorlopende wandelstructuur aanleggen door tuinlint • Bruggen over de watergangen realiseren • Fietsstallingen realiseren op strategische plekken	• Centrumring Oost herinrichten om meer ruimte voor de vesting en het langzaamverkeer te creëren • Aanbrengen van een continue verbindingen tussen bastions (water, (vlonder-)paden) • Vaarverbinding tussen de Grote Gracht en de Berkel en tussen de Vispoortgracht en de Hoofdgracht verbeteren • Vaarroutes uitbreiden	• Structuurherstel realiseren door de vesting als inspiratie te gebruiken bij het ontwerpen en ingrijpen in de openbare ruimte en in het stedelijke weefsel • Zone daarnaast consequent benaderen vanuit de functies wandelen/sporten, waterberging, klimaat (verkoeling), natuur	• Onderzoeken herinrichting openbare ruimte om de IJsselkade en het rivierfort één samenhangende zone te laten zijn • Verbinding tussen de Cabinetgracht en de Vispoortgracht herstellen • Wandelroutes onderling verbinden
ECOLOGIE	• Water en groen toevoegen in overwegend stenen gebied, meer gradiënten en leefgebieden voor stadsflora en -fauna • Tuinlint inrichten als gecultiveerde natuur: bomengaard, bloementuin, moestuin • Waterkwaliteit van de Binnengracht verbeteren • Bij vervangen bomen op de Boompjeswal/Martinetsingel rekening houden met terugbrengen vestingstructuur en vestingwater	• Ingrepen aan de vesting steeds aangrijpen om ecologisch areaal toe te voegen aan de 'landzijde' - bv. door eilanden langs de oevers • Stepping stones realiseren aan de buitenrand van de Hoofdgracht door herstel van ravelijnen langs de Hoofdgracht • Sortimentkeuze beredeneren vanuit beleving, verkoeling, doelsoorten en beheer en onderhoud	• Versterken ecologische waarden bestaande groene linie met onderscheid stad- en landzijde • Onderzoeken van gewenste doelsoorten bij ingrepen in verdicht stedelijk gebied, geredeneerd vanuit de potenties van beperkte ruimte en vanuit beheer en onderhoud (liefst vanuit de buurt zelf)	• Bepalen benodigde/mogelijke maatregelen voor de verbinding van riviernatuur - berkel/vestingnatuur - stadsnatuur • Beleving riviernatuur optimaliseren (bereikbaarheid i.r.t. kwetsbaarheid)
KLIMAAT	• Binnenstad/AH-terrein afkoppelen en vesting voeden met molgoten • Klimaatlong toevoegen aan de middeleeuwse binnenstad doorherontwikkeling Binnengracht • Klimaatveranderingen in de openbare ruimte zichtbaar • Berkel tussen IJssel-Overwelving op verschillende niveaus brengen • Afkoppelen en regenwater via molgoten naar het stadswater voeren	• Inrichten als (doorlopend) stelsel van verkoelende klimaatparken met water en groen als gelijkwaardige aanvulling op de vestinginrichting • Onderzoeken meer debiet en doorstroming grachten voor versnelde afvoer warmte - en dit relateren aan de potenties voor TEO • Water optimaal bereikbaar en bruikbaar maken • Waar mogelijk vestingwater inzetten als opvang van af te koppelen water omringende stadsdelen	• Consequent inzetten van de vestingzone voor afkoppeling e.d. • Consequent zoeken naar toevoeging van verkoeling met groen en water • Klimaatmaatregelen zichtbaar maken en communiceren • Betrekken bewoners bij afkoppeling, ontstening etc. • Met bewoners ontwerpen van de herinrichting van de directe woonomgeving vanuit vesting, klimaat, ontmoeten, recreëren en spelen	• Maximaal bereikbaar maken van de verkoeling door de IJssel voor de stedeling • Daarbij zorgen voor verblijfsplekken • Verder uitdragen en in het ontwerp van de openbare ruimte leesbaar laten zijn van de betekenis van de kering voor de rivierveiligheid en daarmee voor de riviergerelateerde klimaatopgaven • Vesting hiermee ook leesbaar 'bescherming tegen klimaatexcessen' laten zijn
DYNAMIEK	• Herontwikkeling Binnengracht gebruiken als vliegwiel voor herontwikkeling AH-terrein en de overgangen van de aanloopstraten naar de binnenstad • Klein Vaticaan herontwikkelen • Park toevoegen aan de binnenstad door het zoveel mogelijk publiek maken van het parklint • Zonne-opwek verwerken in eenduidig herkenbare objecten zoals oplaadbaar straatmeubilair of kunstobjecten • Onderzoeken TEO uit vestingwater	• Onderzoeken welke bijzondere functies de bastions kunnen versterken • Onderzoeken toevoegen van evenementen en festivals • Samenhangend vestinglint voor wandel- en vaarroutes • Eenduidig uitwerken en realiseren: zonnepanelen op de grachten, op taluds van bastions, op wandelpaden • Mogelijk houden van warmteoverdrachtstations op ravelijnen • Stuwmeerfunctie vesting inzetten voor energie-opwek • Onderzoeken TEO uit vestingwater	• Consequent toevoegen van mogelijkheden voor ontmoeting, ontspanning, recreëren, natuurlijk spelen • Sociale cohesie verhogen door identiteit van het gebied weer leesbaar te maken, door samen te ontwerpen aan klimaatmaatregelen • Zone inzetten als route voor wandelen/sporten • Eenduidige vormgeving/objectkeuze voor zonne-opwek: straatmeubilair, kunst, wandelpaden • Onderzoeken mogelijkheden kleine windturbines langs de wandelpaden en op particuliere daken	• Cabinetgracht en Vispoortgracht meer betekenis laten hebben voor stedelijke dynamiek • Herontwikkeling werf Cabinetgracht biedt kansen voor omgeving Veerstraat in de geest van herontwikkeling 'Hoornwerk'. Idem, Houtwal i.r.t. Vispoortgracht • Eenduidige vormgeving/objectkeuze voor zonne-opwek: straatmeubilair, kunst, wandelpaden • Energie-opwek in verschillende orden van grootte (rivierkracht, TEO, zonneopwek in straatopbjecten) verder uitdenken

9. BIJLAGES
PARKEREN

De mobiliteitsnota van Zutphen 'Mobiliteit in de binnenstad 2018' (gemeente Zutphen; 2018) vormt een belangrijk uitgangspunt voor het Structuurbeeld Klein Vaticaan. Hoofdstuk 3, stip op de horizon, verwoordteen aantal hoofdlijnen die relevant zijn voor de toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in Klein Vaticaan:

- Het beleid met betrekking tot mobiliteit draagt bij aan een bereikbare, verkeersveilige, leefbare, gastvrije, levendige en duurzame binnenstad. De inrichting van de wegen binnen de historische binnenstad gaat volgens het STOP!-concept: als eerste faciliteren van de voetganger (Stappen), dan de fietser (Trappen), dan het OV en als laatste de Personenauto. Het is de ambitie om verblijfsgebieden verkeersluw en verkeersveilig te maken en te vrijwaren van doorgaand verkeer.

- In de binnenstad staan de cultuurhistorische kwaliteiten en de verblijfsfunctie centraal. Het autoverkeer wordt zo direct mogelijk naar de parkeervoorzieningen geleid, die bij voorkeur buiten de historische binnenstad zijn gesitueerd.

Voor het hoofdwegennet wordt gesteld:

- Het autoverkeer wikkelt zich af op het hoofdwegennet en de centrumring. Dit heeft een zodanige doorstroming dat er geen behoefte ontstaat tot 'sluipen' door de verblijfsgebieden.

- De centrumring is als zodanig herkenbaar voor de weggebruiker en onderscheidt zich van de wijkverzamelstraten en verblijfsgebieden.

En voor parkeren:

- Het aanbod van parkeervoorzieningen wordt voor de historische binnenstad verplaatst van de binnenstad naar de rand van de historische binnenstad. Dit gebeurt op een zodanige wijze dat er sprake is van een goede spreiding, een goede aansluiting op het hoofdwegennet, een goede aansluiting op de looproutes in en naar de binnenstad en een minimale afstand tot het winkelgebied. Bewoners en bedrijven in de binnenstad blijven hierbij beschikken over voldoende en adequate parkeerplaatsen in de directe nabijheid; aantrekkelijke looproutes en aanvullende voorzieningen dragen bij aan de kwaliteit van de parkeervoorzieningen.

- De gemeente zet in op innovatieve technieken om het parkeren beter te reguleren, zoekverkeer te voorkomen dan wel onmogelijk te maken. De gemeente wil het gebruik van duurzame vervoersmiddelen stimuleren en faciliteren door goede parkeerfaciliteiten voor deze duurzame vervoersmiddelen te voorzien.

Klein Vaticaan ligt aan de centrumring, die een belangrijke betekenis heeft en houdt voor de doorstroming van het autoverkeer. Grotere parkeerclusters aan de ring voor bezoekers zijn de P&R (400 m), de Polsbroek (600 m) en de Houtwal (900 m). Een middelgrote nabij Klein Vaticaan is het Basseroord (150 m).

De partijen in Klein Vaticaan bereiden ontwikkelingen voor die meer woningen toevoegen, en daarmee een grotere parkeerbehoefte. De parkeerbehoefte kan op de vrijeschoollocatie en op de Baudartiuslocatie voor een belangrijk deel op eigen terrein worden opgelost, op het archeologisch waardevolle Hubertusplein niet. De partijen schatten in dat, binnen de reguliere normen, voor ca. 25 parkeerplekken een oplossing moet worden gevonden:

- door herschikking van bewoners- en bezoekersparkeerplaatsen in het licht van de gehele ring, en in het kader van een op te stellen uitvoeringsprogramma voor de Mobiliteitsnota
- op de Baudartiuslocatie
- op Basseroord bij een toekomstige grootschaliger herontwikkeling
- door het hanteren van andere normen en/of het specifiek richten van het woningaanbod op een doelgroep die gericht is op andere vervoersvormen, deelauto's etc.
- innovatie in parkeren, zoals het ontsluiten het introduceren en faciliteren van de deelauto; van Mobility as a Service, het ontsluiten van gedetailleerde informatie voor de reiziger betreffende reistijden en parkeerbezetting, het betreft mobiliteitsmanagement door gedragsverandering; niet reizen, reizen op een ander tijdstip, reizen via een andere modaliteit of reizen via een andere route en het betreft bijvoorbeeld het stimuleren van elektrisch rijden. Bij de uitvoering van de projecten wordt een en ander nader bepaald en uitgewerkt, uitgaande van een netto gelijkblijvend – en geen toename - van de parkeerdruk in de omgeving.

9. BIJLAGES
DUURZAAMHEID

De partners binnen Klein Vaticaan hebben allen ambities op het gebied van duurzaamheid, met verschillende focussen, mogelijkheden en reikwijdten.

Biodiversiteit

- natuurlijk bermbeheer en ecologisch beheer van de oevers, maaien en afvoeren
- later maaien en gefaseerd maaien
- overjarig riet op enkele plekken laten staan
- oevers niet maaien tijdens broedseizoen
- spaar overhangende takken en takken in het water
- verzande en dichtgeslibde delen baggeren
- matigen snelheid fluisterboten
- organiseren samenwerking waterschap en eigenaren met tuinen langs het water
- aandacht voor muurvegetatie bij restauratie of onderhoud van gebouwen, muren en kades
- voorlichting bewoners over aanwezigheid van bijzondere muurvegetatie zodat deze minder wordt verwijderd
- behoud van donkerte langs het water voor vleermuizen
- aanleg vissenbos (een takkenril in het water, deze zorgt voor beschutting voor vissen)

Circulair bouwen

	Inzetten best bestaande techniek	Gestandaardiseerd materialenpaspoort	inzet van hergebruikt materiaal en/of herbuikbaar materiaal
Baudartius	V	V	+
Hubertusplein gemeente	V	V	+
Hubertusplein parochiehuis	V	+	+
Vrijeschool-locatie	V	V	V
Openbare ruimte	V	V	+

V = toepassen + = waar mogelijk toepassen

Energietransitie

	BENG	Gasloos	Zonnepanelen op nieuwbouw
Baudartius	V	V	+
Hubertusplein gemeente	V	V	+
Hubertusplein parochiehuis	V	V	+
Vrijeschool-locatie	V	+	+

V = toepassen + = waar mogelijk toepassen

Klimaatadaptatie

	Watertoets	Afkoppelen	Hittestress
Baudartius	V	V	Terugbrengen/aanplant bomen
Hubertusplein gemeente	V	V	Groene binnenhof
Hubertusplein parochiehuis	V	+	Groene binnenhof
Vrijeschool-locatie	V	V	Bomenrijk landschapsontwerp en publieke bereikbaarheid
Openbare ruimte	V	Geleiding afgekoppeld straatwater naar vestingwater – zoveel mogelijk oppervlakkig (zichtbaarheid)	Bomenrijk ontwerp openbare ruimte – met inachtneming historische stadssetting Maximale bereikbaarheid parkdelen Aanleg van diepere gedeeltes in de watergang als vluchtplaats voor vissen gedurende droogte; Aanleg vissenbossen (combinatie met dieper delen in de watergang); Verbetering van kwaliteit (onder)watervegetatie; Water bereikbaar en beleefbaar

V = toepassen